Diarienummer
FK 2026/011594

Statligt personskadeskydd

Diarienummer
FK 2026/011594

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut.

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den digitala versionen, som finns på forsakringskassan.se. Sök på ”vägledningar”.

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Avdelningen för funktionsnedsättning och varaktigt nedsatt arbetsförmåga

Beslutad 2026-06-16

Innehåll

Förkortningar **7**

Sammanfattning **8**

Läsanvisningar **10**

1 Inledning **11**
1.1 För vem gäller försäkringen? 11
1.2 Skyddstid 11
1.3 Ersättning vid skada 11
1.4 Ersättning för ideell skada 11
1.5 Krigsskadeersättning till sjömän 11
1.6 Hänvisning till arbetsskadeförsäkringen 11
1.7 Samordning med arbetsskadeförsäkringen 12
1.8 Åldersgräns 12
1.9 Administration och finansiering 12
1.10 Mänskliga rättigheter, diskriminering och jämställd handläggning 12
1.11 Barns rättigheter 13

2 Anmälan, ansökan och prövning **15**
2.1 Skadeanmälan 15
2.2 Ansökan om ersättning 15
2.2.1 Ersättningsslag 16
2.2.2 Prövning av rätt till ersättning 16
2.2.3 Försäkringskassans utredningsskyldighet och beviskrav 16
2.2.4 Ansökan om fortsatt livränta 17
2.3 Prövning av frågan om skada 17
2.3.1 Kammarkollegiets prövning 18
2.3.2 Utbildningsansvariga myndigheter 19
2.4 Prövning enligt statligt personskadeskydd 19
2.5 Utredning av hur och när skadan uppkom 20
2.5.1 Metodstöd – utreda olycksfall och färdolycksfall 20
2.5.2 Utredning av skada som inte beror på ett olycksfall 22
2.5.3 Utredning av skade- eller visandedag 23
2.6 När gäller personskadeskyddet? 23

3 Bedömning av vem som är försäkrad enligt statligt personskadeskydd **25**
3.1 Totalförsvarsplikt 28
3.1.1 Värnplikt 28
3.1.2 Civilplikt 28
3.1.3 Allmän tjänsteplikt 30
3.1.4 Rekryter 31
3.1.5 Arbetstagare i staten omfattas inte av statligt personskadeskydd 31
3.1.6 Frivilliga inom totalförsvaret 31
3.1.7 Frivilliga försvarsorganisationer 32
3.1.8 Hemvärnspersonal 32
3.1.9 Krigsfrivilliga 33
3.1.10 Frivillig försvarsutbildning 33
3.2 Räddningstjänst och frivilligt räddningsarbete 33
3.2.1 Särskilt beslut av regeringen i enskilda fall 34
3.3 Frihetsberövade 34

3.3.1 Villkorligt frigiven 34
3.3.2 Kriminalvårdsanstalt 35
3.3.3 Särskilda ungdomshem 35
3.3.4 Hem för vård av missbrukare 35
3.3.5 Kontrollerat boende 35
3.3.6 Häktade och anhållna 36
3.3.7 Andra intagna 36
3.3.8 Rymning 36
3.3.9 Samhälls- och ungdomstjänst 36
3.4 Utför oavlönat arbete 37
3.5 Skydd i Norden utom Färöarna, Grönland och Island 37
3.6 Skydd i annat land 37
3.7 Regler om försäkringstid och utlandsvistelse gäller också för statlig personskadeersättning 37

4 Bedömning av prövningsanspråket 39
4.1 Vad är prövningsanspråket? 39
4.1.1 Situationer 39
4.2 Ersättningsslag 39
4.3 Sjukdomsbegreppet är vidare i det statliga personskadeskyddet än i arbetsskadeförsäkringen 39
4.3.1 Anställda vid Försvarsmakten vid tjänstgöring i internationella militära insatser 40
4.4 Personskada och skada på protes 40

5 Bestående nedsättning av arbetsförmågan 41
5.1 Är nedsättningen av arbetsförmågan bestående? 41
5.2 Har rehabilitering planerats eller genomförts? 41
5.2.1 Livränta vid arbetslivsinriktad rehabilitering 41
5.2.2 Försvarsmaktens, MCF:s och Svenska kraftnäts rehabiliteringsansvar 41
5.3 Finns beräkningsunderlag för sjukpenning och livränta? 42
5.3.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI) 42

6 Bedöm skade- eller visandedag 43
6.1 Vilken skade- eller visandedag har skadan? 43
6.1.1 Tidpunkt när olycksfall har inträffat 43
6.1.2 Tidpunkt när sjukdom har inträffat 43
6.2 Hur är skade- eller visandedagens samband med skyddstiden? 43
6.2.1 Visandedagens samband med skyddstiden 43

7 Utreda medicinskt underlag 44
7.1 Ersättning för läkarutlåtanden 44
7.1.1 Vilka krav finns på medicinskt underlag? 45
7.2 Försäkringsmedicinsk och försäkringsodontologisk rådgivare 45
7.2.1 Den försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarens roll 45
7.2.2 Dokumentation 46
7.2.3 Jäv 46
7.2.4 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering 46
7.3 Metodstöd – försäkringsmedicinska konsultationer 46
7.3.1 När kan försäkringsmedicinsk rådgivare vara ett stöd i din bedömning 46
7.3.2 Metodstöd – muntlig konsultation med FMR 47
7.3.3 Frågor och svar vid en försäkringsmedicinsk bedömning 48

8 Bedöma skadan enligt statligt personskadeskydd 49
8.1 Vilka regler och vilka övergångsbestämmelser gäller vid prövningen? 49
8.1.1 Statligt personskadeskydd 49
8.1.2 Lagändring den 1 januari 1982 49
8.1.3 Lagändring den 1 januari 1993 49
8.1.4 Lagändring den 1 juli 1995 50
8.1.5 Lagändring den 1 januari 1999 50
8.1.6 Lagändring den 1 januari 2007 50
8.1.7 Lagändring den 1 juli 2010 50
8.1.8 Lagändring den 1 januari 2011 50
8.1.9 Lagändring den 1 april 2025 50
8.1.10 Lagändring den 1 januari 2026 och den 31 maj 2026 51
8.1.11 Lagändring den 3 juli 2026 51
8.1.12 Lagändring den 1 augusti 2026 51
8.2 Vilka bevisregler ska tillämpas vid prövningen? 51
8.2.1 Bevisregel vid olycksfall 52
8.2.2 Bevisregel vid sjukdom 52
8.2.3 Sjukdom som har visat sig under skyddstiden 52
8.2.4 Försämring som har visat sig under skyddstiden 55
8.2.5 Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden 55

9 Utreda egenlivränta 57
9.1 Grunder för rätten till livränta 57
9.1.1 Ekonomiskt invaliditetsbegrepp 57
9.1.2 Tidpunkt för beviljande av livränta 57
9.1.3 Omplacering eller arbetsbyte 57
9.1.4 Livränta under arbetslivsinriktad rehabilitering 58
9.2 Bedömning av förvärvsförmågan 58
9.3 Vilande livränta 58
9.4 Steglös avräkning 58

10 Bedöm rätten till sjukpenning 60
10.1 Sjukpenning enligt regler vid sjukdom, arbetsskada eller statligt personskadeskydd? 60
10.2 Huvudregler för sjukpenning 60
10.3 Sjukpenning vid skada för den som är försäkrad enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning 60
10.4 Sjukpenning vid skada för den som *inte* är försäkrad för sjukpenning 61
10.5 Särskild sjukpenning 61
10.6 Bedöm rätten till arbetsskadesjukpenning för karensdagar 62
10.6.1 Ikraftträdande 62
10.6.2 Inkomstförlust 62
10.6.3 Arbetsskadesjukpenning för karensdagar 63
10.6.4 Fler livräntebeslut 63
10.6.5 Fler karensdagar? 63

11 Bedöm rätten till sjukvårdsersättning 64
11.1 Sjukvårdsersättning i vissa fall 64
11.2 1 juli 2002 64
11.3 Tandvård 65
11.4 Särskilda hjälpmedel 65
11.5 Ersättning för resekostnader 65

12 Bedöm beräkningsunderlaget 67
12.1 Grundläggande beräkningsregler för sjukpenning- och livränteunderlag 67
12.2 Livränteunderlag för unga försäkrade 67
12.3 Livränteunderlag för studerande 68
12.4 Garantiregler för rekryter m.fl. eller utbildning som tjänstepliktig läkare i krig 68
12.5 Garantiregler för intagna på anstalt eller annan institution 69
12.6 Beräkning av särskild sjukpenning 69
12.7 Beräkning av arbetsskadesjukpenning för karensdagar 70

13 Bedöm samordning 71
13.1 Samordning mellan livränta och sjuk- eller aktivitetsersättning 71
13.1.1 Samordning när hela eller del av arbetsförmågan är nedsatt till följd av skadan enligt reglerna om statligt personskadeskydd 71
13.1.2 Samordning med sjuk- och aktivitetsersättning som inte har samband med personskadan 71
13.2 Samordning av livränta och sjuk- och rehabiliteringspenning 71
13.3 Samordning av livränta och omställningsstudiestöd 72
13.4 Samordning av livränta och utländsk pension 72

14 Bedöm ersättningar vid dödsfall 73
14.1 Ersättningar vid dödsfall 73
14.1.1 Begravningshjälp 73
14.1.2 Livränta till efterlevande 74

15 Särskilda bestämmelser 75
15.1 Ingen sjukpenning eller livränta under skyddstiden 75
15.2 Preskription 75
15.3 Preskription för efterlevandelivränta 75
15.4 Rätt till livränta vid institutionsvistelse 76
15.5 Minska eller sluta att betala ut ersättning för intagna och omhändertagna 76
15.6 Återbetalnings- och anmälningsskyldighet 76

16 Beslut hos Försäkringskassan 78
16.1 Beslut av särskilt utsedd beslutsfattare – särskild beslutsordning 78
16.2 Bedöma rätten till förmån 78
16.3 Kommunicering med mera 78
16.4 Beslut 79

Källförteckning 80

Förkortningar

Förkortning	Förklaring
BrB	Brottsbalken (1962:700)
FASP	Förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
JO	Justitieombudsmannen
FäL	Fängelselagen (2010:610)
KRNJ	Kammarrätten i Jönköping
KRSU	Kammarrätten i Sundsvall
Li	Lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.
LSP	Lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd
LUF	Lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten
LVM	Lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
MEL	Militärersättningslagen (1950:261)
MCF	Myndigheten för civilt försvar
Prop.	Regeringens proposition
PSA	Avtal om ersättning vid personskada
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SFB	Socialförsäkringsbalken
SFBP	Lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken
SGI	Sjukpenninggrundande inkomst
SoL	Socialtjänstlagen (2025:400)
SOU	Statens offentliga utredningar
Svenska kraftnät	Affärsverket Svenska kraftnät

Sammanfattning

Kapitel 1

Här ges övergripande beskrivningar av det statliga personskadeskyddet enligt 7 och 43 kap. socialförsäkringsbalken (SFB). Det finns också ett avsnitt om mänskliga rättigheter, diskriminering, jämställd handläggning av personskadeärenden och ett avsnitt om barns rättigheter.

Kapitel 2

Här behandlas anmälan, ansökan, begäran och prövning av om skadan omfattas av det statliga personskadeskyddet. Kapitlet tar också upp Kammarkollegiets prövning och vilka som är utbildningsansvariga myndigheter.

Kapitel 3

I det här kapitlet behandlas vem som är försäkrad och skyddstid enligt statligt personskadeskydd.

Kapitel 4

I det här kapitlet behandlas vilka situationer som kan vara aktuella för prövning i ett ärende om statligt personskadeskydd, vilka ersättningsslag som kan förekomma samt vilken diagnos och skadetyp som ska gälla för prövningen.

Kapitel 5

I det här kapitlet behandlas bestående nedsättning av arbetsförmågan och utbildningsansvariga myndigheters rehabiliteringsansvar för totalförsvarspliktiga.

Kapitel 6

I det här kapitlet behandlas skade- eller visandedag och skade- eller visandedagens samband med skyddstiden.

Kapitel 7

I det här kapitlet behandlas utredningen av det medicinska underlaget. Det handlar bland annat om läkarutlåtande, försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivare, SBU och metodstöd för försäkringsmedicinska konsultationer.

Kapitel 8

I det här kapitlet behandlas vilka lagregler som ska tillämpas vid prövningen och vilka bevisregler som ska tillämpas.

Kapitel 9

Här behandlas bland annat grunderna för rätten till livränta, tidpunkt för beviljande av livränta, bedömning av förvärvsförmågan och vilande livränta.

Kapitel 10

I det här kapitlet behandlas regler för sjukpenning vid skada enligt det statliga personskadeskyddet och regler för arbetsskadesjukpenning för karensdagar.

Kapitel 11

I det här kapitlet behandlas regler för rätt till sjukvårdsersättning enligt det statliga personskadeskyddet.

Kapitel 12

I det här kapitlet behandlas vad som ska ligga till grund för att beräkna sjukpenning eller livränta och vad som ska ligga till grund för att beräkna arbetsskadesjukpenning för karensdagar.

Kapitel 13

I det här kapitlet behandlas samordning mellan livränta och följande förmåner: sjuk- eller aktivitetsersättning, sjuk- och rehabiliteringspenning, omställningsstudiestöd, samt utländsk pension.

Kapitel 14

I det här kapitlet behandlas begravningshjälp och livränta till efterlevande.

Kapitel 15

Kapitlet behandlar vissa särskilda bestämmelser: Ersättning under skyddstid, preskription, livränta vid institutionsvistelse, att sätta ned eller inte längre betala ut ersättning för intagna och omhändertagna, och återbetalningsskyldighet.

Kapitel 16

Det här kapitlet behandlar beslut om skada enligt det statliga personskadeskyddet.

Läsanvisningar

Denna vägledning ska vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen och vid utbildning.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för de delar av lagens förarbeten som är särskilt viktiga för att förstå hur lagen ska tillämpas. Den redogör också för rättspraxis.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av hur man ska handlägga ärenden och vilka metoder som då ska användas för att åstadkomma både effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar och förordningar. Det finns också hänvisningar till allmänna råd, interna styrdokument, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Dessa hänvisningar finns antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke den avser.

Sist i vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar med mera som nämns i vägledningen.

Läs mer

Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken*, är avsedd att vara ett stöd i det dagliga arbetet på Försäkringskassan. I den kan du läsa om de förvaltningsrättsliga delarna i handläggningen som du behöver känna till vid handläggningen av försäkringsärenden.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel. De är komplement till beskrivningarna och åskådliggör framför allt hur en ersättning ska beräknas.

Historikbilaga

Denna vägledning har reviderats. I historikbilagan finns en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får du en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktsbild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken ”Bokmärken” i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enstaka ord och begrepp.

1 Inledning

Detta kapitel ger en övergripande beskrivning av det statliga personskadeskyddet enligt 7 och 43 kap. SFB.

1.1 För vem gäller försäkringen?

Försäkringen gäller till exempel för den som genomgår en militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt, medverkar i räddningstjänst eller tjänstgör inom totalförsvaret, till exempel värnpliktiga. Andra exempel på de som omfattas är den som är häktad, intagen på kriminalvårdsanstalt eller andra liknande institutioner. Även den som har samhälls- eller ungdomstjänst eller som avtjänar fängelsestraff med elektronisk övervakning i kontrollerat boende omfattas. I kapitel 3 kan du läsa om alla de grupper som omfattas av det statliga personskadeskyddet. Försäkringen gäller normalt för sjukdom eller skada som inträffat i samband med tjänst i Sverige eller de nordiska länderna.

1.2 Skyddstid

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till sådan verksamhet eller intagning som avses i 7 kap. 2 § 1–3 SFB och upphör när den sista resan från verksamheten eller intagningen avslutats. Vid sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § 4–6 SFB börjar personskadeskyddet gälla när den dömde påbörjar resan till platsen för verksamheten och upphör när resan från platsen avslutats (7 kap. 4 § SFB).

1.3 Ersättning vid skada

Personskadeskyddet omfattar de flesta sjukdomar eller skador som inträffar under skyddstiden. Ersättning kan betalas ut efter skyddstidens slut. Ersättning kan ges för sjukvårdskostnader, sjukpenning, livränta eller begravningshjälp.

1.4 Ersättning för ideell skada

Med undantag för vissa fritidsskador kan den som omfattas av statligt personskade-skydd få ersättning för ideell skada. Det innebär att ersättning kan betalas ut för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men och för särskilda olägenheter till följd av skada enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (Li). Dessa skador regleras av Kammarkollegiet (4 § Li med hänvisning till förordningen [2002:242] om ersättning enligt lagen [1977:266] om statlig ersättning vid ideell skada m.m.).

1.5 Krigsskadeersättning till sjömän

Krigsskadeersättning vid personskada kan i vissa fall beviljas till sjömän som i samband med krigshändelse tjänstgör på fartyg utomlands.

1.6 Hänvisning till arbetsskadeförsäkringen

Reglerna om ersättning hänvisar till reglerna om arbetsskadeförsäkring i SFB. Statligt personskadeskydd och krigsskadeersättning till sjömän innehåller endast de särregler som är motiverade av den speciella verksamhet som den skyddade personkretsen ägnar sig åt. Genom hänvisning till arbetsskadeförsäkringen gäller i övrigt arbetsskadeförsäkringens regler. Detta innebär ett likvärdigt skydd vid skada oavsett om skadan inträffar i arbetet eller i verksamhet som utförs genom tjänsteplikt eller myndighetsbeslut.

1.7 Samordning med arbetsskadeförsäkringen

Om den skadade även omfattas av arbetsskadeförsäkringen betalas ersättning ut enligt det statliga personskadeskyddet endast i den mån ersättningen blir högre än genom arbetsskadeförsäkringen (43 kap. 7 § SFB).

1.8 Åldersgräns

Det finns inte några åldersgränser för personkretsen i det statliga personskadeskyddet.

1.9 Administration och finansiering

Personskadeförsäkringen liksom arbetsskadeförsäkringen administreras av Försäkringskassan. Det statliga personskadeskyddet finansieras helt av statsmedel.

1.10 Mänskliga rättigheter, diskriminering och jämställd handläggning

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla. De slår fast att alla människor är lika i värde och har samma rättigheter. Därför ska vi som arbetar på Försäkringskassan se till att alla människor får sina rättigheter tillgodosedda i handläggning, bemötande och beslut. Vi ska så långt som möjligt tolka gällande lagar och andra bestämmelser i enlighet med de konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige följer.

Diskriminering

Skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet med de mänskliga rättigheterna. Enligt den svenska diskrimineringslagstiftningen är diskriminering förbjuden i fråga om socialförsäkringen och anslutande bidragssystem. Offentligt anställda får inte heller diskriminera enskilda i kontakter med allmänheten. Läs mer i 2 kap. 14 och 17 §§ diskrimineringslagen (2008:567).

En enkel beskrivning av diskriminering är att någon missgynnas eller kränks. Missgynnandet eller kränkningen ska ha samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna kön, könsidentitet eller -uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

De flesta människor har omedvetna och ibland stereotypa föreställningar om andra, till exempel utifrån kön, ålder eller etnisk härkomst. Det kan handla om saker som vem vi tror tar mest ansvar för hushållsarbete eller vem vi tror har digital kompetens. Om vi låter dessa stereotypa föreställningar påverka oss i handläggning eller beslut finns det en risk för att det leder till diskriminering.

Det är viktigt att du som handlägger personskadeärenden tänker på att utredningen inte får påverkas av stereotypa föreställningar om kön, könsidentitet eller uttryck och inte heller av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Läs mer

På Fia/Styrning/Statliga värdegrunden finns information om vad du som arbetar på Försäkringskassan behöver känna till om mänskliga rättigheter och diskriminering. Där finns också länkar till stödmaterial och utbildningar.

Jämställd handläggning av personskadeärenden

Inom arbetsskador har det under lång tid varit ett intresse riktat på de skillnader som finns i beviljandefrekvens mellan kvinnors och mäns ärenden. Det har gjorts flera jämställdhetsanalyser, men de har inte kunnat förklara alla skillnader som gör att fler män än kvinnor beviljas livränta. Inspektionen för socialförsäkringen har i sin rapport 2019:10 *En jämställdhetsanalys av handläggningen av arbetsskadeförsäkringen* kommit fram till att de inte funnit några skillnader i hur Försäkringskassan handlägger kvinnors och mäns ärenden vid ansökan om livränta. Den samlade slutsatsen är att de inte funnit några systematiska och osakliga skillnader i handläggningen.

I Försäkringskassan används begreppen sakliga och osakliga könsskillnader. En rättssäker handläggning innebär att du bedömer ärendena lika där de sakliga förutsättningarna är lika. I Försäkringskassans verksamhet ska inga osakliga könsskillnader förekomma i handläggning, beslut eller bemötande. Det handlar om att vara medveten om att du kan bära på föreställningar om olika yrken, arbetsuppgifter och skador utifrån kön och att detta kan påverka din handläggning. En sådan medvetenhet är nödvändig för att du ska kunna säkerställa att stereotypa föreställningar inte påverkar hur du utreder ärenden, vilken information du hämtar in, vilka frågor du ställer eller vilken bedömning du gör.

Som försäkringsutredare har du ett utredningsansvar och det finns en mängd olika situationer där du ska tänka på att inte styras av stereotypa föreställningar när du gör din utredning eller bedömning. Det kan till exempel handla om när du ska utreda eller bedöma förhållanden under verksamhet eller intagning, skadlig exponering eller vilken kvarvarande inkomstförmåga den försäkrade har.

När du gör en utredning ska du inte styras av en föreställning om en verksamhet eller intagning. Det är det viktigt att du säkerställer att du får samma information från kvinnor och män när det gäller de aktuella förhållandena under verksamhet eller intagning.

1.11 Barns rättigheter

Sedan 1 januari 2020 gäller Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som svensk lag (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). En av grundprinciperna i barnkonventionen är att barnets bästa ska beaktas vid alla åtgärder som berör barn. Försäkringskassan ska även analysera konsekvenserna vid beslut och andra åtgärder som rör barn, och då ta särskild hänsyn till barnets bästa enligt barnkonventionen. Det framgår av förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan. Av förarbetena till förvaltningslagen framkommer också att Försäkringskassan har ansvaret för att beakta barnrättsperspektivet i de fall det är aktuellt (prop. 2016/17:180 s. 149).

Med barn avses personer under 18 år (artikel 1 i barnkonventionen). En ansökan om ersättning som gäller ett barn ska göras av vårdnadshavare eller annan behörig ställföreträdare. Eftersom ansökan gäller ett barn har hen ändå rätt att få vara delaktig i utredningen. Enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har vårdnadshavaren rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Men enligt samma bestämmelse ska vårdnadshavaren i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Barnets rättigheter när åtgärder rör dem regleras i barnkonventionen.

En av barnkonventionens grundprinciper är också rätten för barn att bilda sina egna åsikter och uttrycka dessa i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12 i barnkonventionen).

FN:s kommitté för barns rättigheter (barnrättskommittén) övervakar hur barnkonventionen efterlevs. De publicerar också så kallade allmänna kommentarer som ger vägledning i hur olika artiklar och teman i barnkonventionen ska tolkas. Det framgår i

barnrättskommitténs allmänna kommentar till artikel 12 att rätten att bli hörd gäller i domstols- och administrativa förfaranden som gäller barnet. Detta innefattar även ärenden om socialförsäkring.

Detta innebär att om utredningen gäller ett barn ska vi låta barnet komma till tals och vara delaktig i utredningen om barnet är berört av beslutet och det bedöms lämpligt utifrån barnets bästa. En bedömning av om det är lämpligt att låta barnet vara delaktig i utredningen kan också leda till att det bedöms vara barnets bästa att hen inte är delaktig i utredningen. Ett barn som uppnått tillräcklig ålder och mognad ska alltid ges rätt att uttrycka sin åsikt om hen vill. Av barnrättskommitténs allmänna kommentarer till artikel 12 i barnkonventionen framkommer också att barnet har rätt att avstå från sin rätt att uttrycka sig och att rätten för barnet att uttrycka sig utgör en rättighet och inte en skyldighet.

Om du får veta eller misstänker att barn far illa ska du göra en anmälan till socialnämnden. Om du misstänker att ett barn har varit utsatt för ett brott ska du anmäla det till både socialnämnden och polisen. Hur du ska göra framgår av Försäkringskassans riktlinjer (2016:02) *Anmälan till socialnämnden vid kännedom om eller misstanke att ett barn far illa och polisanmälan vid misstanke om brott*. Ett barn kan fara illa i många olika situationer, till exempel genom att bevittna våld i hemmet, bli fysiskt eller psykiskt försummad eller bli utsatt för andra kränkningar i hemmet.

På Försäkringskassan bör barn som huvudregel inte tolka åt sina föräldrar eller andra vid samtal med myndigheten. Att låta ett barn tolka känslig och komplicerad information lägger ett alltför stort ansvar på barnet, och kan inte anses vara förenligt med barnets bästa. Försäkringskassan ansvarar för att ordna en tolk när det behövs så att ett barn inte behöver eller känner sig tvungen att tolka. Det gäller även när barnet uppger att hen vill tolka.

Det är också olämpligt att låta ett barn föra en annan persons talan. Det är inte förenligt med barnets bästa utom i undantagsfall. Överväg därför i dessa fall om ombudet är olämpligt utifrån ett barnrättsperspektiv.

Läs mer

I vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* kan du läsa mer om användning av tolk och möjligheten att avvisa ett ombud.

2 Anmälan, ansökan och prövning

I det här kapitlet behandlas anmälan om statligt personskadeskydd, ansökan om ersättning och när Försäkringskassan ska pröva om en skada omfattas av det statliga personskadeskyddet.

2.1 Skadeanmälan

Om en person skadar sig under verksamhet som omfattas av statligt personskadeskydd och skadan visar sig under skyddstiden, ska hen meddela sin chef eller någon annan ansvarig om detta (43 kap. 22 § SFB). Chef eller annan ansvarig är skyldig att omedelbart göra anmälan till Försäkringskassan (17 § FASP).

Om skadan har visat sig efter skyddstidens slut ska anmälan lämnas till Försäkringskassan (43 kap 22 § SFB).

Försäkringskassan ska skicka en kopia av skadeanmälan till Kammarkollegiet (18 § FASP).

2.2 Ansökan om ersättning

Reglerna om vad som gäller vid en ansökan finns i 19 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) och i 110 kap. 4 § socialförsäkringsbalken.

Läs mer

Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* innehåller en utförlig beskrivning av vad som gäller vid ansökan om en förmån. Där kan man till exempel läsa om heder och samvete, uppgiftsskyldigheten, rätten att ändra sin ansökan, komplettering av en ansökan, avvisning av en ofullständig ansökan och dröjsmålstalan.

Utöver vad som står i vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* gäller följande för statligt personskadeskydd.

Man kan ansöka om ersättning från statligt personskadeskydd på Försäkringskassans blankett eller genom ett skriftligt meddelande.

Ansökan om förmåner till efterlevande ska göras skriftligt till Pensionsmyndigheten. Men det finns undantag när det gäller efterlevandelivränta, som kan betalas ut även om inte någon ansökan kommit in, se 88 kap. 10 § SFB.

Oavsett om det finns en tidigare godkänd skada enligt statligt personskadeskydd, eller om det är frågan om en ny anmälan, måste det framgå av den skriftliga ansökan

- vilken ersättning den försäkrade vill ha
- för vilka sjukdomar eller skador hen begär ersättning
- för vilken tidsperiod hen begär ersättning.

Det ingår i Försäkringskassans serviceskyldighet att, när det behövs, hjälpa den försäkrade med utformningen av ansökan (prop. 2001/02:81, s. 53).

Om den försäkrade inte har ansökt om ersättning, men det av handlingarna framgår att det finns skäl att rätten till ersättning prövas, bör Försäkringskassan kontakta den försäkrade och informera om möjligheten att göra en ansökan och att Försäkringskassan kan vara behjälplig med utformningen (prop. 2001/02:81, s. 54).

2.2.1 Ersättningsslag

Ersättning kan betalas ut i form av sjukpenning, arbetsskadesjukpenning för karensdagar, livränta eller efterlevandelivränta och begravningshjälp. Även ersättning för nödvändiga kostnader för sjukvård utomlands, tandvård och särskilda hjälpmedel kan i vissa fall betalas ut. Vissa totalförsvarspliktiga kan också få ersättning för kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård och läkemedel och för vissa nödvändiga kostnader för resor vid vård (43 kap. 7–10 och 18 §§ SFB).

2.2.2 Prövning av rätt till ersättning

Försäkringskassan ska så snart det kan ske bestämma den ersättning som ska betalas ut.

Ersättning enligt statligt personskadeskydd betalas ut vid sjukdom, bestående nedsättning av arbetsförmågan och dödsfall (43 kap. 8 § och 87 kap. 3 § SFB).

2.2.3 Försäkringskassans utredningsskyldighet och beviskrav

Försäkringskassans utredningsskyldighet regleras i förvaltningslagen och i socialförsäkringsbalkens 110 kap. SFB.

Försäkringskassans utredningsskyldighet är omfattande, vilket innebär att det är vi som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ärendet blir sådant att ett beslut som överensstämmer med de faktiska förhållandena kan fattas (ett materiellt riktigt beslut). Det gäller i alla ärenden. Om vi överväger att meddela ett beslut som är negativt för den försäkrade, till exempel när vi omprövar den försäkrades rätt till livränta enligt 41 kap. 22 § SFB och när vi återkräver redan utbetald ersättning enligt statligt personskadeskydd, är det särskilt viktigt att vi är aktiva och hämtar in de uppgifter som behövs (jämför prop. 2008/09:200 s. 555).

Syftet med utredningen är att klarlägga de faktiska förhållanden som är relevanta för ärendet så att Försäkringskassan kan fatta ett materiellt riktigt beslut. Vilka förhållanden som behöver utredas beror på vilka villkor som ska vara uppfyllda för att ersättning enligt det statliga personskadeskyddet ska kunna beviljas. Vi behöver ha tillgång till de uppgifter som behövs för att klarlägga dessa förhållanden. Det kan till exempel vara uppgifter från den försäkrade själv och medicinsk information från hälso- och sjukvården. Det kan också vara information som Försäkringskassan redan har om den försäkrade. Om vi behöver hämta in ytterligare uppgifter ska vi ta ställning till vem som är bäst lämpad att lämna uppgifterna.

Utöver att den försäkrade behöver ansöka skriftligen om förmånerna enligt statligt personskadeskydd finns det inget krav på att den försäkrade ska komma in med visst underlag. Om det krävs ett läkarutlåtande är det Försäkringskassan som ska hämta in detta, och det gör vi om det behövs för att vi ska kunna bedöma om den försäkrade har rätt till ersättning (jämför 13 och 19 §§ FASP). Den försäkrades ansvar är att medverka i utredningen och komma in med tillräckliga uppgifter som gäller sådana förhållanden som har betydelse för ersättningen. Sådana uppgifter kan till exempel vara uppgifter om när skadan uppkom eller kostnader när det gäller sjukvårdsersättning.

Beviskrav

Beviskrav handlar om hur säkra uppgifterna i ett ärende sammantaget behöver vara för att en förmån ska kunna beviljas. I Försäkringskassans vägledning 2004:7

Förvaltningsrätt i praktiken beskrivs olika nivåer av beviskrav. Där anges också att det inom socialförsäkringen normalt gäller att ett beviskrav motsvarande *sannolikt* ska användas om inte ett särskilt beviskrav ska användas. När det gäller personskadeprövningen är det olika beviskrav beroende på om skadan har orsakats av ett olycksfall eller inte. Om det är ett olycksfall används för sambandsbedömningen beviskravet *övervägande skäl*. Vilket beviskrav som ska tillämpas när det är fråga om sjukdom beror på om sjukdomen visat sig under eller efter skyddstiden. Läs mer i avsnitt 8.2.2–8.2.3.

Helhetsbedömning

När de omständigheter som har betydelse för att kunna bedöma om den försäkrade har rätt till ersättning har utretts ska du göra en helhetsbedömning. Det innebär att du väger samman och värderar samtliga relevanta uppgifter och underlag i ärendet för att bedöma om det är tillräckligt säkert att villkoren för att få ersättningen är uppfyllda. En helhetsbedömning bör ske i varje steg vid prövningen av om villkoren är uppfyllda. Hur uppgifterna och underlagen har värderats ska förklaras i beslutet.

Alla relevanta uppgifter i ärendet ska värderas och sedan vägas in i helhetsbedömningen. Det vill säga de uppgifter och underlag som den försäkrade lämnat, och det som Försäkringskassan utrett eller hämtat in från andra, ska vägas samman och tas hänsyn till. Detta medför bland annat att även om uppgifterna i ett underlag inte ensamma skulle göra att det aktuella beviskravet är uppfyllt, så kan ändå beviskravet vara uppfyllt vid helhetsbedömningen av alla relevanta uppgifter.

Även om all relevant information ska ingå vid helhetsbedömningen, betyder det inte att alla uppgifter har samma tyngd. Olika slags uppgifter och underlag kan väga olika tungt i utredningen, det vill säga tala med olika styrka för att en viss omständighet finns och därmed att ett visst villkor är uppfyllt. Även uppgifter som den försäkrade lämnat ska ingå i den helhetsbedömning som ska göras. Den försäkrades uppgifter kan fylla ut och komplettera de uppgifter som finns i till exempel ett läkarutlåtande.

Läs mer

I vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* beskrivs utförligt vad som ingår i Försäkringskassans utredningsskyldighet, och hur man utreder ett ärende för att kunna fatta ett beslut på ett fullständigt underlag. Där framgår också vad det innebär att det finns ett bedömningsutrymme.

2.2.4 Ansökan om fortsatt livränta

Den som har en tidsbegränsad livränta och vill få fortsatt livränta när den upphör måste också göra en ansökan. Detta gäller även om livränta tidigare har beviljats efter ansökan av den försäkrade. Det är lämpligt att informera den försäkrade om detta när den tidsbegränsade livräntan beviljas. Läs även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

2.3 Prövning av frågan om skada

43 kap. 24 § SFB

Frågan om någon fått en skada enligt detta kapitel ska prövas endast i den utsträckning det behövs för att bestämma ersättning från det statliga personskadeskyddet.

43 kap. 25 § SFB
Trots 24 § ska Försäkringskassan eller, om anmälan om skada avser dödsfall, Pensionsmyndigheten efter en skriftlig begäran pröva frågan om någon har fått en skada enligt detta kapitel. En sådan begäran får göras av

– den myndighet som beslutar om ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m., eller

– den utbildningsansvariga myndighet som handlägger ett ärende enligt 8 kap. 6 och 7 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Försäkringskassan ska pröva om en person har fått en skada, om det statliga personskadeskyddet gäller för skadan och om det är en skada enligt tillämpliga regler i 43 kap. SFB. Det krävs att ansökan eller begäran gäller en skada och inte bara en incident och att den enskilde tillhör personkretsen i 7 kap. SFB (läs mer i kapitel 3). Detta innebär att vi ska göra en prövning i följande fall:

- När den enskilde ansöker om ersättning från det statliga personskadeskyddet ska vi pröva om den enskilde har fått en skada, endast om det behövs för att bestämma den ersättningen.

När vi får en skriftlig begäran från Kammarkollegiet eller en utbildningsansvarig myndighet ska vi pröva om den enskilde har fått en skada. Utbildningsansvariga myndigheter kan vara Försvarsmakten, Myndigheten för civilt försvar (MCF) och Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) (Jämför 43 kap. 25 § SFB och prop. 2024/25:53 s. 13).

Försäkringskassan måste använda korrekta och aktuella adresser. Det gäller särskilt när en person är intagen i Kriminalvården och vi har fått in en begäran från Kammarkollegiet eller någon annan behörig myndighet (jämför JO:s beslut den 15 april 2025 i dnr 4983–2024 och JO 2020/21 s. 561). För intagna i Kriminalvården ska, i ärenden om statligt personskadeskydd, relevanta handlingar skickas till Kriminalvården för vidarebefordran till den enskilde. Det är dock viktigt att säkerställa att den enskilde fortsatt befinner sig hos Kriminalvården. I synnerhet när det är fråga om kortare frihetsberövanden, såsom anhållande och häktning, eller om tiden för en längre verkställighet är på väg att löpa ut. Det är därutöver viktigt att säkerställa att den enskilde inte har meddelat Försäkringskassan att denne önskar att post ska skickas till en annan adress. Har den enskilde ett ombud med fullmakt är det ombudet som vi i första hand ska ha kontakt med under handläggningen av ett ärende.

När vi prövar om den enskilde har fått en skada på en annan myndighets initiativ ska vi enligt 19 a § FASP.

- underrätta myndigheten om vilket beslut vi har fattat med anledning av begäran
- på begäran till Kammarkollegiet lämna de uppgifter som har legat till grund för ett beslut om huruvida någon har fått en skada enligt 43 kap. SFB.

2.3.1 Kammarkollegiets prövning

På arbetsmarknaden finns sedan länge Trygghetsförsäkringar (TFA) som ett komplement till den allmänna försäkringen och arbetsskadeförsäkringen. För statligt anställda finns avtalet om ersättning vid personskada (PSA) som ger liknande ersättningar som TFA. För persongruppen som omfattas av statligt personskadeskydd finns det kompletterande skydd i lagen (1997:266) om statlig ersättning vid ideell skada

m.m. Kammarkollegiet är den myndighet som beslutar och betalar ut ersättning enligt denna lag (förordningen [2002:242] om ersättning enligt lagen [1977:266] om statlig ersättning vid ideell skada m.m.).

Den som omfattas av statligt personskadeskydd kan få ersättning enligt Li. Vissa undantag gäller för fritidsskador. Ersättning enligt Li kan lämnas för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt olägenheter i övrigt till följd av skadan (1 och 2 §§ Li). Totalförsvarspliktiga och rekryter som skadas under militär utbildning inom Försvarsmakten kan också få ersättning för inkomstförlust och kostnader (gäller från och med den 1 juli 1991). Ersättningen motsvarar vad arbetstagare hos staten får genom trygghetsförsäkring på det statliga området, avtalet om ersättning vid personskada (PSA). Ersättning utgår med belopp som skulle ha utgått om den skadade hade haft rätt till ersättning enligt PSA.

När Kammarkollegiet prövar frågan om ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. får de skriftligt begära att Försäkringskassan prövar skadefrågan. Försäkringskassan ska då pröva om det statliga personskadeskyddet gäller för skadan och om skadan är en skada enligt tillämpliga regler i 43 kap. SFB. Vi underrättar sedan Kammarkollegiet om beslutet. Vi lämnar också de uppgifter som har legat till grund för beslutet, om Kammarkollegiet har begärt att få ta del av dem (19 a § FASP).

2.3.2 Utbildningsansvariga myndigheter

En myndighet som är ansvarig för att utbilda totalförsvarspliktiga enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt kan skriftligt begära att Försäkringskassan prövar frågan om en person har fått en skada. En sådan begäran kan bara göras om den utbildningsansvariga myndigheten handlägger ett ärende enligt 8 kap. 6 och 7 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Försäkringskassan ska då pröva om personen har fått en skada enligt 43 kap. SFB.

En utbildningsansvarig myndighet kan vara Försvarsmakten, MCF och Svenska kraftnät (prop. 2024/25:53 s. 13). Om personen delvis fullgör sin civilplikt hos en kommun, så är den statliga myndighet som i övrigt ansvarar för utbildningen att anse som utbildningsansvarig myndighet (prop. 2001/02:11 s 51). Dessa utbildningsansvariga myndigheter kan alltså begära att Försäkringskassan prövar skadan.

Försäkringskassan ska underrätta den utbildningsansvariga myndigheten om det beslut som vi fattar med anledning av begäran (19 a § FASP).

2.4 Prövning enligt statligt personskadeskydd

Försäkringskassan ska pröva om en person har fått en skada när

- hen ansöker om ersättning från det statliga personskadeskyddet, och skadefrågan behöver prövas för att bestämma ersättning (avsnitt 2.3)
- Kammarkollegiet skriftligt har begärt att Försäkringskassan ska pröva om personen fått en skada (avsnitt 2.3.1)
- en utbildningsansvarig myndighet som handlägger ett ärende enligt 8 kap. 6 och 7 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skriftligt begär att Försäkringskassan prövar frågan (avsnitt 2.3.2).

Försäkringskassan ska då söka fram anmälan i det elektroniska arkivet och bedöma om den gäller ett olycksfall eller en sjukdom. Vi ska också bedöma om personen är försäkrad för statligt personskadeskydd och om skadan har uppkommit under skyddstiden, det vill säga om det statliga personskadeskyddet gäller för skadan.

Om personen under skyddstiden har varit utsatt för ett olycksfall ska en skada som hen har fått anses vara orsakad av olycksfallet, om övervägande skäl talar för det (43 kap. 4 § SFB). Om det gäller en sjukdom ska vi ta ställning till om skadan har uppkommit under skyddstiden. Enligt 43 kap. 5 § SFB ska en sjukdom som visar sig under skyddstiden anses ha uppkommit under denna tid, såvida det inte finns skälig anledning att anta att sjukdomen har orsakats av något annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att det inte väsentligt har bidragit till sjukdomen.

Visar sig sjukdomen efter skyddstidens slut ska den anses ha uppkommit under skyddstiden, om verksamheten eller intagningen skäligen kan antas väsentligt ha bidragit till sjukdomen (43 kap. 6 § SFB). Att bedöma skadan enligt tillämplig bevisregel ger svar på om skadan eller sjukdomen är en skada enligt 43 kap. Detta tillsammans med en bedömning av om det statliga personskadeskyddet gäller för skadan räcker för Kammarkollegiets och för de utbildningsansvariga myndigheternas vidare hantering. Försäkringskassan tar då inte ställning till svårighetsgraden och inte heller till skadans eller sjukdomens varaktighet.

Försäkringskassan ska underrätta Kammarkollegiet om det beslut som vi fattar med anledning av begäran. Vi ska lämna de uppgifter som har legat till grund för beslutet, om Kammarkollegiet begär det (19 a § FASP).

Läs mer
I vägledning 2001:3 *Offentlighet, sekretess och behandling av personuppgifter* beskrivs utförligt vad som gäller vid en sekretessprövning.

2.5 Utredning av hur och när skadan uppkom

För att kunna pröva om en skada omfattas av det statliga personskadeskyddet behöver Försäkringskassan utreda hur och när skadan uppkom. I 43 kap. 4 och 5 §§ SFB används begreppen olycksfall eller skada som inte beror på ett olycksfall. Begreppet skada innefattar både olycksfallsskada och sjukdom (prop. 1976/77:64 s. 127).

För att vi ska kunna fastställa att ett olycksfall har inträffat måste utredningen innehålla en beskrivning av olycksfallsmomentet och uppgift om var och när olycksfallet inträffade.

En skada som har inträffat inom tjänstgöringsområdet omfattas av det statliga personskadeskyddet även om den försäkrade inte tjänstgör vid skadetillfället. Skador som inträffar under permission eller annan fritid omfattas också av det statliga personskadeskyddet (7 kap. 4 § SFB).

Utredning av färdolycksfall

Det statliga personskadeskyddet omfattar skador till följd av olycksfall på väg till eller från verksamhet eller intagning (7 kap. 4 § SFB). Om anmälan avser en sådan skada ska utredningen visa tidpunkten för olycksfallet, var det inträffade och hur det gick till. Du kan läsa mer om utredning av färdolycksfall i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

2.5.1 Metodstöd – utreda olycksfall och färdolycksfall

Metodstödet innehåller exempel på frågor du behöver ha svar på för att kunna ta ställning till olycksfall. Frågorna är inte formulerade så att de kan ställas direkt till de försäkrade, utan syftet är att frågorna ska ge stöd för vilka uppgifter en utredning behöver innehålla för att utgöra ett tillräckligt underlag för olycksfallsbedömningen.

Är det ett olycksfall?

Ta först reda på vad som hände. När du gör det behöver du få tillräckliga uppgifter så att du kan bedöma följande:

- Var händelseförloppet plötsligt eller relativt kortvarigt, oförutsett och i viss mån ovanligt?
- Var det frågan om en yttre påverkan på kroppen och var det en ofrivillig skada?
- Handlar det om ett händelseförlopp som inte är oförutsett men som skulle kunna betraktas som ett olycksfall, till exempel inflammation i arbetsvalk eller mekanisk inverkan under högst några få dagar?
- Handlar det om en skada som typiskt sett uppstår genom ett olycksfall? Var händelsen i så fall plötslig, ovanlig och oförutsedd?

Är det ett olycksfall under skyddstid?

För att kunna bedöma om olycksfallet inträffade under skyddstid behöver du veta följande:

- Vid vilken tidpunkt och på vilken plats skedde olyckan?
- Vad gjorde den försäkrade när olycksfallet inträffade?
- Inträffade olycksfallet under skyddstiden?

Du behöver också ta ställning till om den försäkrades eget agerande medför att olycksfallet inte omfattas av det statliga personskadeskyddet. Inträffade olycksfallet under berusning eller olämpligt beteende? Handlade det till exempel om fysiskt våld där den försäkrade var medvållande?

Är det ett färdolycksfall?

För att kunna bedöma om olycksfallet var ett färdolycksfall behöver du veta följande:

- Vid vilken tidpunkt och på vilken plats skedde olyckan?
- Varifrån startade färden och vart var den försäkrade på väg? Verkar färdvägen rimlig? Kontrollera på en karta.
- Pågick färden när olyckan inträffade?
  - Hade resan påbörjats men den försäkrade hade inte kommit fram till platsen för verksamheten eller intagningen?
  - Hade resan från platsen för verksamheten eller intagningen påbörjats?
- Vad var det egentliga syftet med färden när olycksfallet inträffade? Var den försäkrade på väg till eller från verksamheten eller intagningen?
- Började färden tidsmässigt i nära anslutning till att verksamheten eller intagningen skulle börja eller sluta?
  - Om inte, ta reda på varför och om det hade samband med verksamheten eller intagningen. Ta också reda på den tidsmässiga längden.
- Var det fråga om en direkt färdväg utan avvikelse eller avbrott? Om inte ska du utreda avvikelse och avbrott på samma sätt som i föregående punktsatser.

Innan du bedömer att det är ett färdolycksfall behöver du också ta ställning till om den försäkrades eget agerande medför att olycksfallet inte omfattas av det statliga personskadeskyddet. Inträffade olycksfallet under berusning eller olämpligt beteende, handlade det till exempel om fysiskt våld där den försäkrade var medvållande?

Värdera uppgifterna

Om du i din utredning upptäcker att uppgifterna om olycksfallet är motstridiga, så behöver du utreda de faktiska förhållandena närmare:

- Stämmer den angivna tidpunkten med den försäkrades skyddstid?

- Finns det några uppgifter i Försäkringskassans interna system som talar för att olycksfallet inte skedde under skyddstid?
- Finns det något i akutjournal, andra medicinska underlag, polisanmälan eller en motparts skadeanmälan till försäkringsbolag som talar för att de uppgifter som den försäkrade lämnat (tidpunkt, händelseförlopp, plats etc.) inte är fullständiga eller korrekta?

En anmälan som gjordes i nära anslutning till olyckan, i vilken den försäkrade lämnade samma uppgifter som vid utredningstillfället, kan ha ett visst värde. Ibland kan du dock behöva kontakta någon annan för att få mer uppgifter, till exempel den som ansvarade för att anmäla personskadan eller någon som känner till händelsen. Att den som ansvarar för att anmäla personskadan undertecknat den är inte detsamma som att hen intygar vad som hänt.

Olycksfallets skadlighet

Har du tillräcklig underlag för att – med eventuellt stöd av FMR eller FOR – kunna bedöma olycksfallets skadlighet? Till exempel följande:

- Vilken specifik del av kroppen som skadades, till exempel vänster underkäke.
- Skadans omfattning, till exempel sår, fraktur, svullnad.
- Hur skadan uppstod, till exempel vid fordonsolycka eller påkörning, av fall, slag eller sammanbitning, fallande föremål, lyft eller annan häftig rörelse i den mån det kan betraktas som ett olycksfall.
- Om det var ett föremål involverat, beskrivning av föremålet med uppgifter om storlek, material, vikt med mera.
- Vilken riktning det var på föremålet som orsakade skadan, till exempel att skiftnyckeln slog upp underifrån och träffade vänster sida av käken eller att gaffeltrucken träffade höger höft, höger lår och underben.
- Hur kraftigt våld det handlade om, till exempel vilken fallhöjd och vilket underlag, vilket föremål och vilken kraft, typ av fordon och hastighet. Användes hjälm, bälte? Utlöstes airbag och var i fordonet satt den försäkrade?
- Om den försäkrade var avsvimmad.
- Hur den försäkrade tog sig från platsen och vart.
- När den försäkrade började känna av besvären första gången och vilken typ av besvär.
- När den försäkrade först sökte läkare eller tandläkare och vilka skador eller besvär som då dokumenterades.

Exempel på underlag där uppgifterna kan finnas:

- den försäkrades olycksfallsbeskrivning
- anmälan till Försäkringskassan, Afa försäkring, Kammarkollegiet eller försäkringsbolag
- polisrapport
- akutjournal eller annan medicinsk journal
- dokumentation från Kriminalvården.

2.5.2 Utredning av skada som inte beror på ett olycksfall

När det gäller en skada som inte beror på ett olycksfall, utan på en sjukdom, ställs stora krav på utredningen. Den måste visa att skadan har uppkommit under skyddstiden och vad som orsakade skadan.

Läs mer
I metodstödet för bas- och exponeringsutredning i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* kan du läsa om vilka kända riskfaktorer som kan orsaka eller försämra olika sjukdomar och besvär. Metodstödet innehåller också exempel på frågor som du kan ställa till den försäkrade i en bas- och exponeringsutredning.

Om en skada som inte beror på ett olycksfall visar sig under skyddstiden, så ska skadan anses ha uppkommit under skyddstiden. Detta gäller dock inte om det finns skälig anledning att anta att skadan har orsakats av något annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att den inte väsentligt har bidragit till skadan (43 kap. 5 § SFB). Om en skada visar sig efter skyddstiden ska den anses ha uppkommit under skyddstiden om det skäligen kan antas att verksamheten eller intagningen väsentligt har bidragit till skadan (43 kap. 6 § SFB).

Självmord som inträffar under skyddstiden utreds som en sjukdom. Utredningen ska visa om verksamheten eller intagningen väsentligt har bidragit till det sinnestillstånd som utlöste självmordet eller om det finns skälig anledning att anta att sinnestillståndet var orsakat av något annat. Vi behöver därför göra en omfattande utredning som bland annat ska visa hur den närmaste tiden före dödsfallet såg ut. Denna utredning behövs för att avgöra om det finns ett tillräckligt orsakssamband med verksamheten eller intagningen.

Exempel på frågor som kan ställas:

- Hade det inträffat något speciellt?
- Fanns det tecken på att den försäkrade mådde dåligt?
- Hur agerade den försäkrade med övriga personer i omgivningen?
- Hur agerade den försäkrade mot personal?
- Vad är känt om hälsotillståndet?
- Hade den försäkrade tidigare haft psykiatriska besvär med självmordstankar?
- Vilka åtgärder hade genomförts från verksamhetens sida innan självmordet?

2.5.3 Utredning av skade- eller visandedag

Olycksfall: En skada anses ha inträffat dagen för olycksfallet även om den skadade inte sjukskrevs i direkt anslutning till detta (prop. 1954:60, s. 225). Om det råder oklarhet om skadedag är det lämpligt att utreda med personal på den institution, det förband eller motsvarande där den försäkrade vistades när olycksfallet inträffade.

Skada som inte beror på ett olycksfall (sjukdom): En skada som har orsakats av något annat än olycksfall anses ha inträffat den dag då skadan visade sig (prop. 1976/77:64, s 127). Det kan vara dagen för första läkarbesök på grund av sjukdomen, när sjukdomen eller dess symtom första gången nämns i journaler eller när sjukdomen första gången påvisas på till exempel röntgen. Vi kan använda den visandedag som anges i anmälan om arbetsskada som utgångspunkt för vår utredning i arbetsskadeärendet, om det inte av handlingarna klart framgår att skadan visade sig vid en annan tidpunkt.

2.6 När gäller personskadeskyddet?

Personskadeskyddet gäller under den s.k. skyddstiden, se 7 kap. 4 § SFB. Vid tillämpningen av denna bestämmelse, som består av två stycken, delas skyddstiden för personkretsen i 7 kap. 2 § upp i två delar.

Första stycket gäller för de delar av personkretsen som anges i 7 kap. 2 § 1–3 SFB. Hit hör de som tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt, mönstring, uttagning, militär utbildning, räddningstjänst, övning, skyddsarbete och vissa motsvarande frivilliga insatser. Hit hör också frihetsberövade personer, dvs den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, den som avtjänar fängelsestraff med elektronisk övervakning i kontrollerat boende, är häktad, anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Frihetsberövade som omfattas av skyddet är också de som vistas på SiS- eller LVM-hem. Skyddstiden för dessa gäller från det att den första resan påbörjas till verksamheten/intagningen till dess att den sista resan därifrån avslutats.

I andra stycket anges skyddstiden för de som anges i 7 kap. 2 § 4–6. Hit hör de som utför samhällstjänst, ungdomstjänst och de som utför oavlönat arbete vid verkställighet med elektronisk övervakning. Skyddstiden för dessa gäller från det att resan till platsen för verksamheten påbörjas och till dess att resan från platsen avslutats. Skyddet gäller för varje tillfälle de inställer sig till sådan verksamhet.

Uppgifter för att fastställa skyddstiden ska fyllas i av den försäkrade, hens chef eller någon annan i e-tjänsten på anmalarbetsskada.se eller i blanketten Anmälan – arbetsskada – personskada (9210).

Exempel

En rekryt anmäler att hen skadat sig under den militära utbildningen inom Försvarsmakten vid Skaraborgsbrigaden i Skövde. Hen började utbildningen den 7 augusti 2017 och åkte dit samma dag. Utbildningen avslutades den 7 november 2017 och hen åkte hem samma dag. Skyddstiden börjar den tidpunkt den 7 augusti 2017 då hen påbörjade resan och till och med den tidpunkt den 7 november 2017 då hen avslutade resan.

Exempel

En person har skadats i samband med att hen suttit häktad. Hen fördes till häktet av polis den 4 april och släpptes den 12 april. Hen var fortsatt misstänkt för brott en tid därefter. Skyddstiden är 4–12 april.

3 Bedömning av vem som är försäkrad enligt statligt personskadeskydd

Det här kapitlet handlar om vem som är försäkrad enligt statligt personskadeskydd, det vill säga vem som tillhör personkretsen och när personskadeskyddet gäller, den så kallade skyddstiden.

Detta regleras i 7 kap. 2–6§§ SFB och 6 § FASP

7 kap. 2 § SFB/upphör att gälla den 1 augusti 2026

Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 10 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (2010:500),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad, eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

7 kap. 2 § SFB /Träder i kraft den 1 augusti 2026

Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 10 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (2010:500),

3. den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som avtjänar fängelsestraff med elektronisk övervakning i kontrollerat boende, är häktad, anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

7 kap. 3 § SFB

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om i vilka fall bestämmelserna i 43 kap. ska tillämpas även på den som, i annat fall än som avses i 2 §, frivilligt deltar i verksamhet inom

totalförsvaret eller i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

7 kap. 4 §

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till sådan verksamhet eller intagning som avses i 2 §1–3 och upphör när den sista resan från verksamheten eller intagningen avslutats.

Vid sådan verksamhet som avses i 2 § 4–6 börjar personskadeskyddet gälla när den dömde påbörjar resan till platsen för verksamheten och upphör när resan från platsen avslutats.

7 kap. 5 §

Vistas någon under tid som avses i 4 § i något annat land än Sverige, Danmark utom Färöarna och Grönland, Finland eller Norge gäller personskadeskyddet endast om staten har ordnat eller bekostat resan.

7 kap. 6 § SFB

Bestämmelserna i 6 kap. 7 §, 11 § första stycket och 16 § om försäkring, försäkringstid och utlandsvistelse ska tillämpas även när det gäller personskadeersättning.

6 § förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd (FASP).
Det statliga personskadeskyddet skall även gälla

1. hemvärnspersonal,

2. krigsfrivillig,

3. medlem i en frivillig försvarsorganisation,

4. den som genomgår frivillig utbildning eller antagningsprövning vid Försvarsmakten,

5. praktikant vid Försvarsmakten,

6. ledamot av en medinflytandeorganisation för totalförsvarspliktiga när denne inte fullgör plikttjänstgöring,

7. avgående ledamot i en medinflytandeorganisation för totalförsvarspliktiga när denne tjänstgör för inskolning av nya ledamöter.

Personskadeskyddet börjar, enligt 7 kap. 4 § SFB, gälla när den första resan påbörjas till sådan verksamhet eller intagning som avses i 7 kap. 2 § 1–3 och upphör när den sista resan från verksamheten eller intagningen avslutats.

Vid sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § 4–6 börjar personskadeskyddet gälla när den dömde påbörjar resan till platsen för verksamheten och upphör när resan från platsen avslutats.

3.1 Totalförsvarsplikt

Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när hen fyller 16 år till slutet av det kalenderår när hen fyller 70 år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige. En totalförsvarspliktig är bland annat skyldig att tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hens kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter. Tjänstgöring fullgörs som värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. En totalförsvarspliktig är skyldig att medverka vid föreskriven utredning om sina personliga förhållanden, det vill säga mönstring eller annan utredning. (1 kap. 2 och 3 §§ lagen [1994:1809] om totalförsvarsplikt)

Den skyddade personkretsen i det statliga personskadeskyddet omfattar den som tjänstgör eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt (7 kap. 2 § 1 SFB). Skyddet vid mönstringen gäller i praktiken främst vid färdolycksfall (prop. 1976/77:64, s. 123–124).

Om en totalförsvarspliktig skadas när hen fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning, ska den utbildningsansvariga myndigheten i samråd med den skadade bl.a. utreda behovet av åtgärder för att den skadade ska återfå full arbetsförmåga eller för att stärka den skadades möjligheter att i framtiden försörja sig genom förvärvsarbete (8 kap. 6 och 7 §§ lag [1994:1809] om totalförsvarsplikt). Läs mer om detta under 2.3.2 utbildningsansvariga myndigheter.

Följande avsnitt beskriver hur totalförsvaret är uppdelat.

3.1.1 Värnplikt

Värnplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Värnplikten ska fullgöras hos Försvarsmakten. Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast svenska medborgare och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 19 år till slutet av det år när hen fyller 47 år. (1 kap. 4 och 5 §§ lag [1994:1809] om totalförsvarsplikt)

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till en verksamhet som avses i 7 kap. 2 § 1 SFB och upphör när den sista resan från verksamheten avslutats (7 kap. 4 § första stycket SFB). Skyddet sträcker sig över hela utbildningstiden, såväl under utbildningen som under övningsuppehåll och annan fritid (prop. 1976/77:64 s. 125–126). Även inställelse för mönstring eller annan uttagning enligt lagen om totalförsvarsplikt ingår (7 kap. 2 § 1 SFB).

3.1.2 Civilplikt

Civilplikten ska fullgöras i de verksamheter inom totalförsvaret som regeringen föreskriver. Regeringen har i bilagan till förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt angivit i vilka verksamheter civilplikt kan fullgöras. Civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring (1 kap. 4 och 6 §§ lagen [1994:1809] om totalförsvarsplikt).

Regeringen beslutade den 21 december 2023 om aktivering av civilplikten. Aktiveringen har begränsats till de verksamhetsområden som har bedömts vara lämpliga för en skyndsam aktivering. Den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet är två samhällsviktiga områden som bedömdes vara lämpliga för ett skyndsamt förfarande (regeringsbeslut F023/00553). Detta innebär en begränsning av de verksamheter där

civilplikten får fullgöras under perioden 19 januari 2024–31 december 2028. Före den 19 januari 2024 kunde civilplikten fullgöras i de verksamheter som framgick av bilagan till förordningen, bland annat hälso- och sjukvård, underhåll och reparation av järnvägar och vägar samt handikapp- och äldreomsorg.

2 kap. 1 § förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

Civilplikt får fullgöras i de verksamheter som anges i bilagan till denna förordning. Under perioden den 19 januari 2024–31 december 2028 får civilplikten dock enbart fullgöras inom följande verksamheter:

1. räddningstjänst som kommunerna ansvarar för, och

2. drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet.

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § 1 SFB och upphör när den sista resan från verksamheten avslutats. Även inställelse för mönstring eller annan uttagning enligt lagen om totalförsvarsplikt ingår (7 kap. 2 § 1 SFB). För den som skadas under civilplikt gäller samma regler som för värnplikt, dvs. att alla fritidsskador som inträffar under det att tjänstgöringen pågår omfattas av skyddet (prop. 1976/77:64, s. 110–111 och 123).

Bilagan till förordningen anger de verksamheter där civilplikt kunde fullgöras fram till den 18 januari 2024.

Bilaga till förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt – Verksamheter där civilplikt får fullgöras

A. Verksamheter i det civila försvaret

1. Polisverksamhet
2. Befolkningsskydd
3. Räddningstjänst inklusive räddningstjänst vid flygplatserna
4. Hälso- och sjukvård
5. Tandvård
6. Kommunal tillsyn inom miljö- och hälsoområdet
7. Underhåll och reparationer av järnvägar och vägar
8. Veterinärverksamhet
9. Flyktingmottagning
10. Drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet
11. Kommunal teknisk verksamhet
12. Kommunal informationsverksamhet
13. Barn- och familjeomsorg
14. Handikapp- och äldreomsorg
15. Själavård och sociala insatser
16. Begravningsverksamhet

B. Verksamheter i Försvarsmakten

1. Hälso- och sjukvård
2. Tandvård
3. Veterinärverksamhet
4. Posthantering
5. Gränsövervakning
6. Väghållning
7. Flygtrafikledning

3.1.3 Allmän tjänsteplikt

När det råder höjd beredskap får regeringen föreskriva om allmän tjänsteplikt, om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret ska kunna upprätthållas. Föreskriften kan avse en viss del av landet eller en viss verksamhet. Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig gör något av följande:

1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,
2. tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller
3. utför arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska besluta hos vilka arbetsgivare och uppdragsgivare allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och vilka arbetstagare och uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt. (6 kap. 1, 2 och 3 §§ lagen [1994:1809] om totalförsvarsplikt).

De som fullgör allmän tjänsteplikt omfattas av det statliga personskadeskyddet (7 kap. 2 § 1 SFB, 1 kap. 3 § tredje stycket lagen [1994:1809] om totalförsvarsplikt). En sådan person kan även omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Om personen omfattas av båda försäkringarna lämnas ersättning enligt statligt personskadeskydd endast i den utsträckning som ersättningen därigenom blir högre (se 43 kap. 7 § SFB).

3.1.4 Rekryter

Rekryt kallas den som genomgår en frivillig militär utbildning inom Försvarsmakten i stället för en grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Det gäller dock inte den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten. (prop. 2009/10:160 s. 223). För den som genomgår den frivilliga grundutbildningen gäller även det som framgår om rehabilitering i 8 kap. 6–11 §§ lagen om totalförsvarsplikt (13 § förordning [2015:613] om militär grundutbildning). Läs mer om utbildningsansvariga myndigheter i avsnitt 2.3.2.

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till en sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § 1 SFB och upphör när den sista resan från verksamheten har avslutats. En rekryt kan ha rätt till ersättning för skada som hen ådrar sig under ledighet eller annan fritid och vid vistelse utanför förläggningsplatsen eller en annan plats där verksamheten bedrivs (prop. 2009/10:160 s. 223). Även inställelse för antagningsprövning inför genomförandet av grundläggande militär utbildning som rekryt omfattas (6 § 4 FASP).

3.1.5 Arbetstagare i staten omfattas inte av statligt personskadeskydd

Den som genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten, fast anställda officerare, reservofficerare och civilanställda inom försvaret samt befälsanställda i det civila försvaret omfattas *inte* av statligt personskadeskydd. De är i stället försäkrade enligt arbetsskadeförsäkringen som arbetstagare hos staten (prop.1976/77:64, s. 123).

Försvarsmakten behöver i vissa fall kunna erbjuda en kompletterande militär utbildning efter den grundläggande militära utbildningen. Detta kan exempelvis gälla den som genomgår förstegsutbildning för att kunna läsa till officer. Rekryteringsbasen för grundläggande officersutbildning tas bland annat av dem som genomgått grundläggande militär utbildningen, men också av till exempel anställda gruppchefer, soldater och sjömän. Under den kompletterande utbildningen omfattas man inte av statligt personskadeskydd utan av arbetsskadeförsäkringen.

3.1.6 Frivilliga inom totalförsvaret

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om i vilka fall bestämmelser i 43 kap. SFB ska tillämpas även på den som frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret (7 kap. 3 § SFB). Regeringens föreskrifter finns i 6 § FASP där det framgår att det statliga personskadeskyddet omfattar även frivilliga inom totalförsvaret.

6 § förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd (FASP)
Det statliga personskadeskyddet skall även gälla

1. hemvärnspersonal,

2. krigsfrivillig,

3. medlem i en frivillig försvarsorganisation,

4. den som genomgår frivillig utbildning eller antagningsprövning vid Försvarsmakten,

5. praktikant vid Försvarsmakten,

6. ledamot av en medinflytandeorganisation för totalförsvarspliktiga när denne inte fullgör plikttjänstgöring,

7. avgående ledamot i en medinflytandeorganisation för totalförsvarspliktiga när denne tjänstgör för inskolning av nya ledamöter.

Följande avsnitt beskriver kategorier som ingår i det frivilliga försvaret.

3.1.7 Frivilliga försvarsorganisationer

Det civila försvaret är ingen särskild organisation, utan omfattar hela samhället och alla de funktioner som måste fungera även under krig. Det finns 18 frivilliga försvars-organisationer inom olika områden som ansvarar för olika uppgifter inom det civila och det militära försvaret. De är uppdelade på avtalsslutande och befälsutbildande organisationer. De frivilliga försvarsorganisationerna räknas upp i en bilaga till förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet.

Det utvidgade skyddet som finns i 7 kap. 3 § SFB innebär att medlemmar, inklusive ungdomsmedlemmar, som deltar i aktiviteter som sanktionerats av en frivillig organisation och som kan anses vara en verksamhet inom totalförsvaret, omfattas av det statliga personskadeskyddet. Exempel på detta är kursverksamhet för krigs-placerade eller utbildning av medborgare för uppgifter inom totalförsvaret. Det är syftet med kursen eller utbildningen som avgör om medlemmarna omfattas av det statliga personskadeskyddet.

Exempel
Om en frivillig organisation, till exempel Svenska Brukshundsklubben, anordnar en kurs för räddningshundar, så omfattas de medlemmar som deltar i kursen av statligt personskadeskydd. Det gör de däremot inte om samma frivilliga organisation anordnar en lydnadskurs för sällskapshundar.

3.1.8 Hemvärnspersonal

Hemvärnet ingår i Försvarsmakten och består av hemvärnssoldater, personal med avtal för tjänstgöring inom hemvärnet och anställda vid Försvarsmakten som är krigsplacerade i hemvärnet (1 § andra stycket och 4 § hemvärnsförordningen [1997:146]). Hit hör även hemvärnsungdom som deltar i verksamheter inom Försvarsmakten, som riktar sig till ungdomar mellan 15 och 20 år. Detta betyder att hemvärnsungdomar som deltar i aktiviteter som sanktionerats av Hemvärnet och som

kan anses vara en verksamhet inom totalförsvaret, omfattas av det statliga personskadeskyddet (7 kap. 3 § SFB som hänvisar till 6 § FASP).

För en hemvärnssoldat som deltar i hemvärnsövningar under ett par dagar i taget betyder regeln i det statliga personskadeskyddet att hen har skydd under dessa dagar och vid resor till och från övningarna (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.1.9 Krigsfrivilliga

Krigsfrivilliga är personer som har träffat avtal om att tjänstgöra vid Försvarsmakten under beredskapsövning eller beredskaps- eller krigstillstånd (Försvarets författningssamling 1987:12). Det rör sig om ett litet antal personer.

3.1.10 Frivillig försvarsutbildning

Statligt personskadeskydd gäller alla som genomgår frivillig utbildning eller antagningsprövning vid Försvarsmakten.

Om utbildningen samtidigt utgör yrkesutbildning, så faller den även in under arbetsskadeförsäkringen. Enligt 3 § FASP ska dock i sådant fall utbildningen omfattas enbart av det något förmånligare statliga personskadeskyddet.

Officersaspiranter som är antagna till eller genomgår utbildning som leder till officersexamen vid Försvarshögskolan tillhör personkretsen för statligt personskadeskydd enbart när de deltar i verksamhet vid Försvarsmakten (6 § 4 FASP). Denna del av utbildningen kallas för försvarsmaktstid och skiljer sig från övrig utbildningstid, som kallas för studietid eller programtid (SOU 2013:36, s. 148).

3.2 Räddningstjänst och frivilligt räddningsarbete

Räddningstjänst är i princip en tjänstepliktig verksamhet. Frivilligt räddningsarbete omfattas inte av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor eller luftfartslagen (2010:500). Men regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan låta statligt personskadeskydd bli tillämpligt efter särskilt beslut om räddaren skulle bli skadad.

När det behövs är var och en som är mellan 18 och 65 år skyldig att medverka i räddningstjänst (6 kap. 1 § lagen [2003:778] om skydd mot olyckor och 10 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen [2010:500]). Med räddningstjänst menas de räddningsinsatser som staten eller kommunerna ska svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön. Det kan till exempel gälla vid brand, olycka vid atomanläggning eller flygolycka.

Till räddningstjänst hör också enligt räddningstjänstlagen räddningsinsatser som polisen gör i fjällområden och räddningsinsatser som görs vid flyg- och sjöräddningstjänst utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller finns någon överhängande fara för olyckshändelse. Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen räknas också hit.

Den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en räddningskår, omfattas också av statligt personskadeskydd. Det är här i princip fråga om tjänstepliktig verksamhet enligt 7 kap. 2 § SFB.

När det gäller räddningstjänst och räddningsarbete gäller skyddet normalt endast under själva arbetet och vid resa dit och därifrån (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.2.1 Särskilt beslut av regeringen i enskilda fall

Personskadeskyddet kan också omfatta den som i frivilligt räddningsarbete har varit verksam för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön, utan att detta har skett enligt räddningstjänstlagen. Det kan gälla fjällräddning, sjöräddning eller andra behjärtansvärda insatser för att rädda människor. Om räddaren skadas eller förolyckas, kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer låta statligt personskadeskydd bli tillämplig efter särskilt beslut i det enskilda fallet (prop. 1976/77:64, s. 124–125).

En flygare, som var medlem i en flygklubb, skadade sig då han åtagit sig en angelägen flygtransport av en läkare. Flygaren fick ingen ekonomisk ersättning för denna flygning. Luftfartsverket beslutade att den aktuella flygningen föll under begreppet räddningsflyg. Regeringen beslutade att statligt personskadeskydd skulle tillämpas vid nämnda flygning (Regeringsbeslut 1982-01-14, dnr F 2806/81).

Om Försäkringskassan får kännedom om att någon har drabbats av en skada i samband med frivilligt räddningsarbete är det lämpligt att Försäkringskassan, i samråd med den skadade eller efterlevande, skriver till Socialdepartementet för prövning om räddaren ska omfattas av statligt personskadeskydd.

3.3 Frihetsberövade

Statligt personskadeskydd omfattar i de flesta fall den som har berövats friheten genom en domstols eller ett myndighetsbeslut. Det innebär att den omfattas som är intagen i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § LVU och i 22 § LVM. Statligt personskadeskydd omfattar även den som avtjänar fängelsestraff och har elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende, är häktad eller anhållen eller är intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Statligt personskadeskydd omfattar även den som utför samhällstjänst, ungdomstjänst eller sådant oavlönat arbete som kan föreskrivas inom ramen för fängelsestraff med elektronisk övervakning. (7 kap. 2 § SFB)

Det statliga personskadeskyddet börjar gälla när en resa för intagning i anstalten, häktet eller polisarresten påbörjas. Skyddet gäller till dess att hemresan från intagningen efter frigivning eller utskrivning avslutas. Detsamma gäller för de som avtjänar sitt straff med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende, liksom för de som är placerade på en vårdinstitution.

För den som utför samhällstjänst, ungdomstjänst eller utför oavlönat arbete, och har elektronisk övervakning, börjar skyddet gälla när hen börjar resan till platsen för verksamheten. Det upphör när resan från platsen avslutats. (7 kap. 4 § andra stycket SFB)

I begreppet ”intagen i anstalt” förutsätts att den dömde faktiskt har kommit till anstalten. Intagningen varar till dess den intagne friges eller skrivs ut. Skyddet gäller också för personer som vistas utanför anstalten på grund av exempelvis en permission eller en utslussningsåtgärd som frigång. De anses fortfarande vara intagna (jfr. 1 kap. 2 § FäL). För anhållna och andra som har berövats friheten mer kortvarigt, finns i praktiken endast skydd under vistelse i allmänt häkte eller polisarrest och vid resa dit eller därifrån (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.3.1 Villkorligt frigiven

En person som är villkorligt frigiven enligt 26 kap. 6 § brottsbalken är inte längre intagen (prop. 1976/77:64, s. 126) och omfattas inte av det statliga personskadeskyddet.

3.3.2 Kriminalvårdsanstalt

Personskadeskyddet gäller främst vid kriminalvård i anstalt, efter att en person har dömts till fängelse. Skyddet gäller oavsett om personen är på sluten eller öppen anstalt.

De som är i säkerhetsförvaring kommer att vara intagna i kriminalvårdsanstalt under den tid som de är frihetsberövade, och anses därför som försäkrade för statligt personskadeskydd enligt 7 kap. 2 § 3 SFB.

Den 3 juli 2026 träder lagen (2026:983) om tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands i kraft. Enligt denna lag ska begreppet kriminalvårdsanstalt även omfatta anstalter utomlands där svenska fängelsestraff avtjänas (jfr prop. 2025/26:185 s. 66 och 68). Därigenom kommer begreppet kriminalvårdsanstalt i 7 kap. 2 § 3 SFB att få en vidare betydelse och omfattar även kriminalvårdsanstalter utomlands som används för tillfällig verkställighet enligt denna lag. Det vidare begreppet ska tillämpas vid prövningar som Försäkringskassan gör från och med den 3 juli 2026. Se även avsnitt 8.1.11.

3.3.3 Särskilda ungdomshem

Förvaltningsrätten kan besluta om vård utan samtycke för personer under 20 år (1 § LVU). Dessa unga kan i vissa fall tas in i hem för särskild tillsyn, vilket motsvarar de tidigare ungdomsvårdsskolorna (12 § LVU). Statligt personskadeskydd gäller för dem som är intagna i sådana hem (7 kap. 2 § SFB). Socialnämnden omprövar vårdbehovet med högst sex månaders mellanrum och bestämmer även var den unge ska vistas under vårdtiden (13 § LVU).

3.3.4 Hem för vård av missbrukare

Förvaltningsrätten kan enligt 2 och 5 § LVM besluta om vård även om den enskilde inte ger sitt samtycke till det. Det gäller för personer som på grund av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel behöver vård för att komma ifrån sitt missbruk, och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (2025:400), (SoL) eller på något annat sätt. Det finns särskilda institutioner för sådan vård, så kallade LVM-hem (22 § LVM). Den vårdade får i vissa fall hindras att lämna vårdinstitutionen och tvingas till vissa begränsningar av rörelsefriheten.

Vården ska upphöra så snart syftet är uppnått och senast inom sex månader. Detta sker genom beslut om utskrivning. Det är den som föreslår vården vid hemmet som beslutar om intagning till och utskrivningen från de särskilda hemmen (25 § LVM). Statligt personskadeskydd gäller för den som är intagen i ett LVM-hem. Reglerna i det statliga personskadeskyddet gäller också när den som är intagen har fått tillfälle att lämna hemmet för att på försök vårdas i någon annan form eller vistas i eget hem. (7 kap. 2 § SFB)

3.3.5 Kontrollerat boende

Kriminalvården får besluta att fängelsestraff ska verkställas med elektronisk övervakning, om den dömde ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader. (1 kap. 3 § lagen [2025:1053] om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning)

Fängelsestraff som verkställs med elektronisk övervakning sker antingen i den dömdes bostad eller i ett kontrollerat boende (1 kap. 2 § lagen [2025:1053] om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning).

Om fängelsestraffet verkställs i ett kontrollerat boende ska den dömde stå under löpande elektronisk övervakning och vistas i ett kontrollerat boende. Denna form av verkställighet är därför mer ingripande än om straffet avtjänas i den egna bostaden. Det

är fråga om en påtaglig frihetsinskränkning, samt kontroll och övervakning som är så ingripande att likheten med en anstaltsvistelse blir påtaglig. (Jfr prop. 2024/25:202 s. 39) För personer som avtjänar fängelsestraff med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende gäller det statliga personskadeskyddet under den tid som straffet verkställs i det kontrollerade boendet (jfr 7 kap. 2 § 3 SFB).

Personskadeskyddet börjar gälla när den första resan påbörjas till den plats där straffet ska verkställas enligt Kriminalvårdens beslut, och det upphör när den sista resan från denna plats avslutas (jfr 7 kap. 4 § första stycket SFB).

Bestämmelsen om att den som avtjänar fängelsestraff i ett kontrollerat boende omfattas av personskadeskyddet ska tillämpas vid prövningar som görs från och med den 1 augusti 2026, då den nya lagen träder i kraft. Men den nya lydelsen ska tillämpas retroaktivt från och med den 1 juni 2026. Se avsnitt 8.1.12.

3.3.6 Häktade och anhållna

Den som är häktad eller anhållen enligt 24 kap. rättegångsbalken omfattas av statligt personskadeskydd (prop. 1976/77:64, s. 124).

Skyddet gäller inte den som är häktad eller anhållen i sin frånvaro. För personer som är intagna i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest eller vid transporter i samband med detta utgör det statliga personskadeskyddet ett sorts olycksfallsskydd. En förutsättning är dock att kriminalvården eller polisen ansvarar för transporterna eller formerna för frihetsberövandet (prop. 1976/77:64 s. 89).

Om en person blir gripen utomlands omfattas han eller hon av det statliga personskadeskyddet först när han eller hon blir omhändertagen i Sverige. Personskadeskyddet gäller bland annat personer som omhändertagits av staten och personkretsen omfattar den som är intagen eller tagen i förvar på anstalt, i häkte eller arrest (7 kap. 2 § SFB).

3.3.7 Andra intagna

Även i andra fall än som har nämnts tidigare förekommer intagning eller förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Det kan gälla frihetsberövande under några timmar eller upp till ett par månader och för en mängd olika ändamål. Statligt personskadeskydd gäller i alla sådana fall (7 kap. 2 § SFB).

3.3.8 Rymning

Även om den intagne rymmer från anstalten omfattas han eller hon av det statliga personskadeskyddet. Huvudregeln är att personer som är häktade eller intagna på anstalt omfattas av skyddet. Det finns dock en begränsning i rätten till ersättning. Detta gäller särskilt då den skadade genom verksamhet för sitt eget nöje eller i sitt eget särskilda intresse framkallat olycksfall. Se även avsnitt 15.5 – Att sätta ned eller inte längre betala ut ersättning för intagna och omhändertagna.

3.3.9 Samhälls- och ungdomstjänst

Den som fullgör samhällstjänst eller ungdomstjänst omfattas av personskadeskyddet (7 kap. 2 § 4 och 5 SFB).

Samhällstjänst är utformad som en speciell form av föreskrift vid villkorlig dom eller skyddstillsyn och är avsedd att vara ett alternativ till fängelse. En föreskrift om samhällstjänst innebär att den dömde åläggs att utföra oavlönat arbete under viss tid, lägst 40 och högst 240 timmar (27 kap. 2 a § och 28 kap. 2 a § brottsbalken, BrB).

Ungdomstjänst omfattar unga lagöverträdare och kan utdömas även om alternativet inte är ett fängelsestraff. Det är i första hand vård enligt SoL eller LVU som blir aktuell. Den som döms till ungdomstjänst ska utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar (32 kap. 2 § BrB).

Ungdomsvård får förenas med ungdomstjänst, enligt 32 kap. 3 § BrB. Den som utför ungdomstjänst med stöd av den bestämmelsen omfattas av det statliga personskadeskyddet enligt 7 kap. 2 § 5 SFB. Skyddet träder in när den dömde påbörjar resan till platsen för verksamheten och upphör när resan från platsen avslutas. Med platsen för verksamheten avses den plats där arbetet ska utföras enligt Kriminalvårdens eller socialnämndens beslut (7 kap. 4 § SFB).

3.4 Utför oavlönat arbete

Den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2025:1053) om verkställighet med elektronisk övervakning omfattas av personskadeskyddet (7 kap. 2 § 6 SFB).

Personskadeskyddet börjar gälla när den dömde påbörjar resan till den plats där det oavlönade arbetet ska utföras, enligt en föreskrift av Kriminalvården, och upphör när resan från denna plats avslutas (7 kap. 4 § andra stycket SFB).

3.5 Skydd i Norden utom Färöarna, Grönland och Island

Enligt 7 kap. 5 § SFB gäller personskadeskyddet om någon som under tid som avses i 7 kap. 4 § SFB vistas i Sverige, Danmark utom Färöarna och Grönland, Finland och Norge.

Skyddet gäller i princip under fritid för vistelse i något av våra närmaste nordiska grannländer. Lagstiftaren har ansett att det inte går att inskränka skyddet till att gälla bara i Sverige. Det pågår ju av olika anledningar en omfattande trafik över de nordiska gränserna. För dem som är bosatta eller förlagda vid gränserna ingår ofta vistelse i grannlandet som ett naturligt inslag i fritiden (prop. 1976/77:64, s. 126).

3.6 Skydd i annat land

Enligt 7 kap. 5 § SFB gäller personskadeskyddet om någon under tid som avses i 7 kap. 4 § SFB vistas i något annat land än Sverige, Danmark, utom Färöarna och Grönland, Finland och Norge om staten har ordnat eller bekostat resan. Skyddet gäller även när Försvarsmakten ordnar resor utom Norden för rekryter. Likaså har rekryter som är bosatta utom Norden samma skydd under vistelse i hemlandet som i Sverige om staten har bekostat hemresan (prop. 1976/77:64, s. 126).

Den 3 juli 2026 träder lagen (2026:983) om tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands i kraft. Lagen innebär att intagna även kan placeras utomlands för att avtjäna sina fängelsestraff. Det statliga personskadeskyddet gäller om följande villkor är uppfyllda.

- Staten har ordnat eller bekostat resan.
- De intagna placeras i något annat land än Finland, Norge och Danmark, utom Färöarna och Grönland.

3.7 Regler om försäkringstid och utlandsvistelse gäller också för statlig personskadeersättning

För arbetsskadeersättning gäller särskilda regler för försäkringstid och utlandsvistelse, som också tillämpas när det gäller personskadeersättning, vilket anges i 7 kap. 6 § SFB.

När det gäller personskadeersättning enligt 43 kap, finns det en förlängd försäkringstid, enligt hänvisningen i 7 kap. 6 § SFB till 6 kap. 11 § första stycket. Om en skada uppkommit under skyddstiden fortsätter försäkringen för personskadeersättningen att gälla för den skadan även efter att skyddstiden som regleras i 7 kap. 4 § SFB har upphört. Detta gäller även om skadan visar sig först efter att skyddstiden upphört, så länge skadan anses ha uppkommit under skyddstiden och det finns ett orsakssamband enligt tillämpliga regler i 43 kap. 4–6 §§ SFB. Försäkringen för personskadeersättningar fortsätter alltså att gälla när skadan kan härledas från en sådan skada.

Förmåner enligt det statliga personskadeskyddet lämnas även för tid när den försäkrade vistas utomlands, så länge rätten till förmånen finns kvar, se hänvisningen i 7 kap. 6 § SFB till 6 kap. 16 §

4 Bedömning av prövningsanspråket

I det här kapitlet behandlas

- vilka situationer som kan vara aktuella för prövning om statligt personskadeskydd
- vilka ersättningsslag som kan förekomma i det statliga personskadeskyddet
- vilken diagnos och skadetyp som ska gälla för prövningen.

4.1 Vad är prövningsanspråket?

Syftet med frågan är att utifrån uppgifterna i ärendet bedöma vilken situation som gäller för prövningen och vilket ersättningsslag som ska prövas.

4.1.1 Situationer

Prövningen kan avse ersättning vid

- sjukdom
- bestående nedsättning av arbetsförmågan
- dödsfall.

4.2 Ersättningsslag

Ersättning kan betalas ut i form av

- livränta
- sjukpenning
- arbetsskadesjukpenning för karensdagar
- sjukvårdsersättning, som kan bestå av ersättning för nödvändiga kostnader för sjukvård utomlands, tandvård och särskilda hjälpmedel (43 kap. 8 § SFB)
- ersättning för kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård och läkemedel kan ges till försäkrad som har skadats under militär utbildning (43 kap. 18 § SFB)
- ersättningar vid dödsfall.

4.3 Sjukdomsbegreppet är vidare i det statliga personskadeskyddet än i arbetsskadeförsäkringen

Enligt 43 kap. 4–5 §§ SFB omfattar det statliga personskadeskyddet en skada som har uppkommit under skyddstiden. Skyddet kan delas upp i två skadetyper: olycksfallsskador och sjukdomar. Utifrån uppgifterna i ärendet ska Försäkringskassan bedöma vilken skada prövningen gäller och om det är ett olycksfall eller en sjukdom som ska prövas i ärendet.

Sjukdomsriskerna under den militära utbildningen inom Försvarsmakten anses vara större än vid annan verksamhet. Smittoriskerna kan öka av rekryternas förläggnings-förhållanden. Övningar under realistiska förhållanden kan medföra starka påfrestningar på den enskildes fysiska och psykiska kondition. Därför anses det vara befogat att ha ett vidare sjukdomsbegrepp för personkretsen i det statliga personskadeskyddet än i arbetsskadeförsäkringen (Betänkande av yrkesskadeförsäkringskommittén [SOU 1976:50] Statligt personskadeskydd, s. 83).

I uttrycket militär utbildning inom Försvarsmakten ingår de som genomför både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt, det vill säga de som fullgör

värnplikt eller civilplikt. Det gäller även för de som genomför utbildning som rekryter, men inte officersutbildningen. (jmf. prop 2009/10:160 s. 222 samt 7 § FASP). Gällande begreppet rekryt se avsnitt 3.1.4.

4.3.1 Anställda vid Försvarsmakten vid tjänstgöring i internationella militära insatser

Sedan den 1 januari 2011 gäller lagen (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser för anställda i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats. Eftersom de är anställda, så omfattas de av arbetsskadeförsäkringen. Men enligt 13 § lagen (2010:449) om Försvarsmakten personal vid internationell militär insats kan de omfattas av det vidare sjukdomsbegreppet som gäller inom det statliga personskadeskyddet. Se vidare 4.3 och 8.2.

Läs mer

Läs mer i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* om anställda inom Försvarsmakten som skadats vid tjänstgöring i internationella militära insatser.

4.4 Personskada och skada på protes

Arbetsskadeförsäkringens bestämmelser om personskada och skada på protes är tillämpliga även inom det statliga personskadeskyddet genom att 43 kap. 3 § SFB hänvisar till 39 kap. 4 och 8 §§ SFB.

Uttrycket ”personskada” anses likvärdigt med ”kroppsskada” som beskrivs i 6 § lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (prop. 1975/76:197, s. 92).

Med skada enligt 39 kap 4 § SFB menas även skada på protes eller annan liknande anordning som används för avsett ändamål när skadan inträffade. Med detta menas skador på proteser av olika slag såsom emaljögon (ögonprotes), glasögon med starrglas, peruker, hålfotsinlägg och ortopediska stödbandage.

5 Bestående nedsättning av arbetsförmågan

Om ersättningsanspråket är livränta ska utredningen ge tillräckliga uppgifter om den försäkrades arbetsförmåga.

5.1 Är nedsättningen av arbetsförmågan bestående?

Livränta kan betalas ut vid bestående nedsättning av arbetsförmågan (43 kap. 8 § SFB). Det innebär att det måste finnas uppgifter om den anmälda skadan har medfört nedsättning av arbetsförmågan och hur det påverkar den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst.

Den som på grund av en skada enligt statligt personskadeskydd har fått en nedsättning av sin arbetsförmåga som kan antas bestå under minst ett år kan ha rätt till livränta.

Se vidare vägledningen 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående:

- Grunder för rätt till livränta.
- Bedömning av förvärvsförmågan.

5.2 Har rehabilitering planerats eller genomförts?

Om ersättningsanspråket är livränta under tid för rehabilitering ska utredningen visa genomförd eller planerad rehabilitering.

5.2.1 Livränta vid arbetslivsinriktad rehabilitering

Det kan ha genomförts eller planerats arbetslivsinriktad rehabilitering i ärendet för att avhjälpa de ekonomiska följderna av en skada enligt statligt personskadeskydd. Det är därför viktigt att uppgifter om rehabiliteringsplaneringen hämtas in. Frågor som kan vara bra att ställa är:

- Vad har föranlett rehabiliteringen?
- Vilket mål finns det med rehabiliteringsåtgärden eller planeringen?
- När ska åtgärden genomföras?

Vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* kan ge ytterligare information om vilka uppgifter som kan behöva hämtas in.

5.2.2 Försvarsmaktens, MCF:s och Svenska kraftnäts rehabiliteringsansvar

Den 1 juli 2002 infördes nya regler vid rehabilitering för totalförsvarspliktiga. De gäller alla som skadats under sin utbildning efter den 30 juni 2001. Reglerna finns i 8 kap. 6–10 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Försvarsmakten har rehabiliteringsansvar för de som skadas under utbildning. Detta innebär att Försvarsmakten ska utreda, planera insatser och stödja och hjälpa en totalförsvarspliktig som skadas under utbildning så att hen får lämplig arbetsträning eller utbildning. Utredningen ska resultera i en skriftlig plan. Om det är möjligt ska Försvarsmakten ge möjlighet till arbetsträning inom ramen för sin verksamhet. Försvarsmakten ska ekonomiskt bidra till utbildning som motiverats av eller förlängts till följd av skadan. Rehabiliteringsansvaret består under tre år och kan i vissa fall förlängas ytterligare två år om det finns särskilda skäl. Rehabiliteringsansvaret räknas från och med den tidpunkt då rehabiliteringsåtgärderna inleds. Utredningen av de åtgärder som behöver vidtas ska vara klara innan tidsfristen börjar löpa.

Försvarsmaktens rehabiliteringsansvar är ett komplement till annat stöd som den skadade får. Om den skadade har en arbetsgivare vilket särskilt gäller de som fullgör repetitionsutbildning ska Försvarsmakten samarbeta med arbetsgivaren och även med Försäkringskassan.

Även anhöriga till totalförsvarspliktiga kan få vissa kostnader ersatta av Försvarsmakten. Exempel på sådana kostnader är ökade boendekostnader, kostnader för barntillsyn eller resor till den plats där arbetsträning eller andra rehabiliteringsinsatser äger rum (prop. 2001/02:11, s. 36–39).

Ersättning till anhöriga kan betalas ut för kostnader som uppkommit efter den 30 juni 2002. Skadan som den enskilde drabbats av, och som en anhörig grundar sitt anspråk på, måste dock ha uppstått efter den 30 juni 2001 (prop. 2001/02:11, s. 47).

MCF och Svenska kraftnät har precis som Försvarsmakten ett rehabiliteringsansvar enligt 8 kap. 6–10 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Dessa aktörer får lämna in en skriftlig begäran om att Försäkringskassan ska pröva om någon fått en skada. Läs mer om detta i avsnitt 2.3.2.

5.3 Finns beräkningsunderlag för sjukpenning och livränta?

Om det finns anspråk på sjukpenning eller livränta ska uppgifter om vad som ska ligga till grund för beräkningen av dessa förmåner finnas i ärendet.

5.3.1 Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

Sjukpenning- och livränteunderlag ska i princip utgå från den skadades SGI (43 kap. 8 § SFB). Observera att det finns garantiregler för försäkrad som har skadats under militär utbildning samt för intagna. Dessa beskrivs i avsnitt 10.5 och 12.1.

Läs mer

Du kan läsa mer om SGI i vägledning 2004:5 *Sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid*.

Vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* beskriver vad som är viktigt att tänka på när inkomstunderlag utreds.

6 Bedöm skade- eller visandedag

I det här kapitlet behandlas

- skade- eller visandedag
- skade- eller visandedagens samband med skyddstiden

6.1 Vilken skade- eller visandedag har skadan?

Frågan syftar till att utifrån uppgifterna i ärendet fastställa skadedag eller visandedag för den skada eller sjukdom som prövas.

6.1.1 Tidpunkt när olycksfall har inträffat

En olycksfallsskada anses ha inträffat dagen för olycksfallet även om den skadade inte sjukskrivs i direkt anslutning till detta (prop. 1954:60, s. 225).

I princip kan Försäkringskassan godta den försäkrades uppgift om när ett olycksfall har inträffat. Om det råder oklarhet rörande skadedagen är det lämpligt att den fastställs utifrån den utredning som gjorts med personal på den institution, det förband eller motsvarande där den försäkrade vistades när olycksfallet inträffade.

6.1.2 Tidpunkt när sjukdom har inträffat

Genom en hänvisning i det statliga personskadeskyddet till arbetsskadeförsäkringen blir arbetsskadeförsäkringens bestämmelser om skade- eller visandedag tillämpliga även på personskadeskyddet. En arbetsskada som har uppkommit på något annat sätt än genom olycksfall ska enligt arbetsskadeförsäkringen anses ha inträffat den dag då skadan visade sig (43 kap. 3 § SFB som hänvisar till 39 kap. 8 § SFB).

Den dag då sjukdomen visade sig kan vara dagen för det första läkarbesöket på grund av sjukdomen eller när sjukdomen första gången nämns, till exempel i journal eller när sjukdomen första gången påvisas, till exempel på röntgen. Om inte något annat har framkommit kan den första sjukskrivningsdagen bestämmas som visandedag.

6.2 Hur är skade- eller visandedagens samband med skyddstiden?

Utredningen ska fastställa om skadan har inträffat före, under eller efter skyddstiden. Bedömningen grundar sig på ställningstagandena i avsnitt 6.1 Vilken skade- eller visandedag har skadan och avsnitt 3.1 Vem är försäkrad enligt statligt personskade-skydd och vad är skyddstid.

6.2.1 Visandedagens samband med skyddstiden

Finns visandedag

- före skyddstidens början?
- under skyddstiden?
- efter skyddstidens slut?

Enligt det statliga personskadeskyddet är bevisreglerna vid sjukdom olika om sjukdomen visade sig under skyddstiden och om sjukdomen visade sig först sedan skyddstiden upphört. Ställningstagandet är viktigt inför bedömningen av skadan och om verksamheten, tjänstgöringen eller intagningen har orsakat skadan.

7 Utreda medicinskt underlag

I det här kapitlet beskrivs bland annat den försäkringsmedicinska och försäkrings-odontologiska rådgivarens roll i handläggningen av arbetsskadeärenden. Kapitlet innehåller också ett metodstöd om försäkringsmedicinska yttranden.

7.1 Ersättning för läkarutlåtanden

Försäkringskassan kan i vissa fall betala ut ersättning till läkaren för läkarutlåtanden. Avgörande för om ersättning kan betalas ut är om läkarutlåtandet har utfärdats av en sjukvårdshuvudman eller av annan än sjukvårdshuvudman. I 4 § förordningen (1975:1157) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m. framgår att det bara är läkarutlåtanden som har utfärdats av annan än sjukvårdshuvudman som kan ersättas.

Med sjukvårdshuvudman menas läkare som är anställda av regionen eller arbetar på en privat vårdenhet som har vårdavtal med regionen. Det framgår av förordningen (1975:1157) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m. att Försäkringskassan inte kan betala ersättning till sjukvårdshuvudman. Sjukvårdshuvudmannen får istället ersättning genom särskilt statsbidrag för läkarundersökningar.

Till gruppen annan än sjukvårdshuvudman räknas läkare som arbetar på privata vårdenheter som har samverkansavtal med regionen enligt lagen (1993:1651) om läkarvårdsersättning eller läkare som helt står utanför den offentligt finansierade hälso- och sjukvården.

Ersättning för läkarutlåtande till annan än sjukvårdshuvudman utgår endast om avgift för utlåtandet inte har tagits ut av den försäkrade. Det är endast läkarutlåtandet som Försäkringskassan kan ersätta. För eventuell undersökning i anslutning till utfärdandet av läkarutlåtandet utgår det arvode enligt 5 § förordningen (1994:1121) om läkarvårdsersättning. (Jämför 2 § föreskrifterna [1977:27])

Ersättning betalas bara för ett fullständigt läkarutlåtande (jämför 1 § föreskrifterna [RFFS 1977:27]). I de fall Försäkringskassan behöver begära komplettering av ett utlåtande betalas alltså ersättningen först när kompletteringen har kommit in.

Det framgår av 1 § RFFS 1977:27 vilket arvode läkaren har rätt till. Det angivna beloppet är exklusive mervärdesskatt, vilket innebär att Försäkringskassan utöver det beloppet kan ersätta läkaren för mervärdesskatt.

Försäkringskassan kan betala ut ersättning till den försäkrade för läkarutlåtande. I 20 § FASP framgår att utgifter för läkarutlåtande och läkarundersökning för skadereglering samt för resa och kost i samband med undersökningen ersätts med skäligt belopp.

20 § FASP är underställd kravet i 42 kap. 11 § SFB som handlar om ersättning för nödvändiga utgifter. Utgiften måste alltså anses vara nödvändig för att ersättning ska kunna lämnas. Om utgiften inte kan anses nödvändig, till exempel om Försäkrings-kassan redan har ett tillräckligt underlag för bedömningen, kan ersättning inte lämnas. I 20 § FASP framgår att försäkrade kan ha rätt till ersättning för utgifter för läkarutlåtande och läkarundersökning för skadereglering samt för resa och kost i samband med undersökning som ersätts med skäligt belopp.

Läs mer
I vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* finns två metodstöd. Det ena handlar om begäran från läkare om ersättning för läkarutlåtande och det andra om begäran om ersättning från den försäkrade.

7.1.1 Vilka krav finns på medicinskt underlag?

Det finns inte något absolut krav på att den försäkrade ska komma in med visst medicinskt underlag i ett ärende om statligt personskadeskydd. De krav som vi ställer på utredningen i ärendet behöver stå i proportion till storleken på skadan, se avsnitt 2.2.3.

Om ärendet avser livränta behövs dock i praktiken ofta ett omfattande medicinskt underlag. Du kan begära ett läkarutlåtande för livränta (FK7808) om det saknas tillräckliga uppgifter för att bedöma graden av funktionsnedsättning och hur aktivitetsbegränsningarna förväntas utvecklas över tid. I läkarutlåtandet finns frågor om DFA-kedjan, medicinsk behandling och prognos.

Om ärendet avser en begäran från Kammarkollegiet eller en utbildningsansvarig myndighet om att göra en skadeprövning, så ska utredningen ge stöd för att skadan är en skada enligt 43 kap. SFB, men kravet på medicinskt underlag är lägre ställt ju mindre skadan är. När hen har uppsökt vård för skadan räcker det i regel att hämta in journaler från till exempel Försvarshälsan eller Kriminalvården. Om hen inte har uppsökt vård, och skadan är av sådan karaktär att man normalt sett inte behöver uppsöka vård för att behandla den, kan vi efter en helhetsbedömning av alla omständigheter i ärendet ta ställning till skadan även utan medicinskt underlag.

Se vidare vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

7.2 Försäkringsmedicinsk och försäkringsodontologisk rådgivare

7.2.1 Den försäkringsmedicinska och försäkrings-odontologiska rådgivarens roll

De försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarna är tjänstemän på Försäkringskassan och står inte under Socialstyrelsens tillsyn i det arbetet, trots att de är legitimerade läkare eller tandläkare.

På Försäkringskassan är den medicinska och odontologiska rådgivaren expert i medicinska respektive odontologiska frågor. Han eller hon ska yttra sig över den försäkrades sjukdom, skada, funktion, förmåga, nödvändig tandvård och vad som talar för eller emot ett samband utifrån det medicinska underlag och den utredning som Försäkringskassan har tillgång till.

De försäkringsmedicinska och försäkringsodontologiska rådgivarna har en klart uttalad rådgivande och stödjande funktion inom det medicinska och odontologiska området vid handläggningen av försäkringsärenden. Det är alltså inte rådgivarnas uppgift att ta ställning eller fatta beslut i frågor om rätten till ersättning. Alla försäkringsärenden beslutas av försäkringsutredare och beslutsfattare. Det är inte heller avsikten att rådgivaren ska överta den behandlande läkarens eller tandläkarens roll och själv undersöka den försäkrade.

Läs mer
I vägledning 2015:1 *Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning* kan du läsa mer om den försäkringsmedicinska rådgivarens roll.

Samråd med försäkringsmedicinsk rådgivare bör alltid ske innan beslut fattas i ärende rörande

- remiss till specialist
- ersättning i förebyggande syfte

7.2.2 Dokumentation

De uppgifter som den försäkringsmedicinska rådgivaren eller den försäkrings-odontologiska rådgivaren lämnar och som kan ha betydelse för ett beslut i ärendet ska antecknas i akten.

Läs mer
Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* förklarar bland annat varför uppgifter ska dokumenteras och vad som ska dokumenteras. Där finns också metodstöd för dokumentationskrav, dokumentation i ÄHS och i pappersakt.

7.2.3 Jäv

I de fall den försäkringsmedicinska eller försäkringsodontologiska rådgivaren också är eller har varit den försäkrades behandlande läkare eller tandläkare måste reglerna om jäv iakttas (FÖD-dom 1687-1981, är refererad FÖD 1983:25).

7.2.4 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

För att sjukvården ska få vetenskapligt tillförlitliga svar på hur deras metoder fungerar har regeringen inrättat Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU.

Regeringen har även gett SBU i uppdrag att sammanställa kunskap inom arbetsmiljö-området. Uppdraget har formulerats så här:

- SBU ska systematiskt sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom. Kvinnors arbetsmiljöer ska särskilt beaktas.
- SBU ska utgå från Försäkringskassans behov av ökad kunskap vid handläggning av arbetsskador och SBU ska samråda med Försäkringskassan.

Du kan läsa om kunskapskrav och SBU i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada.*

Frågan om vilket kunskapsunderlag som krävs för att faktorers skadlighet ska kunna ses som sannolika har diskuterats genom åren. Försäkringskassan använder de sammanställningar som görs av SBU som huvudsaklig källa för kunskap om faktorers skadlighet.

7.3 Metodstöd – försäkringsmedicinska konsultationer

7.3.1 När kan försäkringsmedicinsk rådgivare vara ett stöd i din bedömning

Försäkringsmedicinska rådgivare (FMR) är experter och ska hjälpa till att bedöma medicinsk information. FMR kan i många fall hjälpa dig att värdera, förstå och analysera

informationen i de medicinska underlagen. Du kan konsultera FMR muntligt eller begära ett skriftligt yttrande under utredningen. Du som är försäkringsutredare bedömer i varje enskilt ärende om du behöver konsultera FMR i ett ärende, som gäller skadeprövning på en annan myndighets begäran eller en ansökan om ersättning. Det är också du som ska formulera de frågor som du vill att FMR ska svara på.

FMR ska enbart involveras i frågor där det behövs försäkringsmedicinsk kompetens. Det är därför viktigt att FMR inte yttrar sig om ett olycksfall eller färdolycksfall har inträffat, eller om det är ett olycksfall enligt det statliga personskadeskyddet.

Om det medicinska underlaget i ärendet inte är tillräckligt, kan du få hjälp av FMR med att bedöma vad som behöver kompletteras. Ibland kan det behövas flera yttranden av den försäkringsmedicinska rådgivaren, exempelvis om det kommer in nya medicinska underlag efter det att rådgivaren har yttrat sig i ett ärende.

När behövs det ett skriftligt yttrande?

För att kunna bedöma om en skada eller sjukdom har orsakats av en viss exponering eller ett olycksfall, kan du som försäkringsutredare behöva ett yttrande från en försäkringsmedicinsk rådgivare.

Innan du gör en förfrågan till den försäkringsmedicinska rådgivaren är det viktigt att du som försäkringsutredare tar ställning till vad syftet är med din förfrågan. Vad vill du att den försäkringsmedicinska rådgivaren ska yttra sig om? Du ska bara ställa de frågor som krävs för att du ska kunna göra en bedömning i ärendet. Du måste själv ta ställning till vilka frågor som är relevanta i det aktuella ärendet. Vilka frågor du ska ställa beror till viss del på vilken lagstiftning som ärendet ska bedömas efter och vilken typ av prövning det gäller.

Dokumentera i journalen att du planerar att konsultera FMR så att det går att följa och förstå ärendets gång.

7.3.2 Metodstöd – muntlig konsultation med FMR

I det här avsnittet beskrivs hur du som försäkringsutredare förbereder en muntlig konsultation med FMR. Läs om muntlig konsultation i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*, avsnitt 10.5.1.

Förbered dig inför konsultationen

- Gå igenom ärendet, granska och värdera den information som finns.
- Formulera de frågor som konsultationen syftar till att besvara. Anpassa frågorna utifrån omständigheterna i ärendet, vad du behöver få svar på och varför du behöver det.
- Ta hjälp av en specialist om du behöver stöd i att formulera frågor eller med att välja om muntlig konsultation är lämpligast.
- Överväg vilken medicinsk information FMR behöver ta del av under konsultationen för att kunna ge ett relevant stöd.
- Dokumentera i journalen att du planerar att konsultera FMR så att det går att följa och förstå ärendets gång.

Innan du bokar en tid hos FMR ska du dokumentera i mallen för muntlig konsultation med FMR de frågor och beslutsunderlag som du bedömer är relevanta för FMR att ta del av.

Exempel på en muntlig fråga

Muntliga konsultationer passar när du har enklare frågor, till exempel om du vill ha hjälp av FMR med att tyda de medicinska underlagen. Du kan hämta inspiration till hur du ska

formulera din fråga från mallen för skriftligt yttrande. Där finns exempelvis frågan om klarlagd diagnos: ”Finns det en eller flera klarlagda diagnoser som motsvarar de anmälda besvären?”

Så mycket mer behövs inte i grundfrågan, men i samtalet med FMR kommer ni att ha en dialog kring vilka diagnoserna är och hur de förhåller sig till aktivitetsbegränsningarna.

Du kommer också kunna ställa följdfrågor utifrån det svar som du får.

FMR ska ha tillgång till dina frågor och de aktuella underlagen som du sammanställt i mallen för att kunna läsa in sig på ärendet i förväg.

Om någon omständighet senare skulle göra att det inte längre är aktuellt att konsultera FMR, så dokumenterar du det.

7.3.3 Frågor och svar vid en försäkringsmedicinsk bedömning

Om ärendet avser prövning av rätten till livränta, se vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

Om du ska ta ställning till om skadan omfattas av statligt personskadeskydd kan relevanta frågor till den försäkringsmedicinska rådgivaren vara följande:

- När uppkom skadan?
- När försämrades skadan?
- Kan verksamheten eller intagningen ha bidragit till de besvär som den försäkrade har? Om ja, på vilket sätt?
- Finns det bortsett från verksamheten eller intagningen en eller flera alternativa riskfaktorer som självständigt eller tillsammans kan vara en tillräcklig förklaring till de besvär som den försäkrade har?

8 Bedöma skadan enligt statligt personskadeskydd

I det här kapitlet behandlas

- vilka lagregler som ska tillämpas vid prövningen
- vilka bevisregler som ska tillämpas.

8.1 Vilka regler och vilka övergångsbestämmelser gäller vid prövningen?

Frågan syftar till att bedöma vilka regler som gäller vid prövningen. Tidpunkten för när skadan har inträffat avgör vilka regler som ska tillämpas. Tidpunkten för anmälan av skadan påverkar också vilka regler som är aktuella. Sedan den 1 april 2025 krävs en ansökan eller en begäran från en annan myndighet för att skadefrågan ska prövas oavsett när anmälan inkommit. Vilka myndigheter som får begära en sådan prövning framgår av avsnitt 2.3.

8.1.1 Statligt personskadeskydd

Både det statliga personskadeskyddet och arbetsskadeförsäkringen trädde i kraft den 1 juli 1977. Det statliga personskadeskyddet ersatte då militärersättningslagen (1950:261) (MEL) och förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret och förordningen (1954:250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse på anstalt, m.m.

Enligt övergångsbestämmelserna till SFB (4 kap. 47 § lagen [2010:111] om införande av socialförsäkringsbalken) gäller äldre bestämmelser fortfarande i fråga om skador som har inträffat före den 1 juli 1977. Det innebär att det statliga personskadeskyddet gäller även sjukdom som har uppkommit under tjänstgöring eller anstaltsvistelser före den 1 juli 1977, om sjukdomen inte visar sig förrän efter den tidpunkten (prop. 1976/77:64, sid. 130). För skador som har inträffat tidigare och som visat sig före den 1 juli 1977 gäller fortfarande MEL eller motsvarande äldre bestämmelser.

8.1.2 Lagändring den 1 januari 1982

Den 1 januari 1982 ändrades den dåvarande u-landsutbildningen. Katastrofutbildningen togs då bort från den, vilket i sin tur gjorde att vilka personer som omfattades av det statliga personskadeskyddet också ändrades. För den som har antagits till en biståndsoch katastrofutbildning före detta datum gäller dock fortsatt skydd enligt 2 kap. 13 § SFBP.

8.1.3 Lagändring den 1 januari 1993

När lagen ändrades den 1 januari 1993 höjdes kravet på orsakssamband för olycksfallsskadorna. Beviskravet *övervägande skäl* infördes och gäller för dessa.

Det tidigare beviskravet ska dock tillämpas för skador som har inträffat före den 1 januari 1993, och som anmälts senast den 30 juni 1993 till en allmän försäkringskassa (jämför 4 kap. 48 § lag [2010:111] om införande av socialförsäkringsbalken). Det tidigare beviskravet finns i 7 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd. Det tidigare beviskravet innebär att om den försäkrade har varit utsatt för ett olycksfall under skyddstiden, ska skadan som hen ådragit sig anses vara orsakad av olycksfallet om ej betydligt starkare skäl talar mot det. Du kan läsa mer om det tidigare beviskravet i Försäkringskassans vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

8.1.4 Lagändring den 1 juli 1995

Den 1 juli 1995 infördes lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning, vilket ledde till följdändringar i personkretsen för det statliga personskadeskyddet. För den som tjänstgjort före detta datum gäller dock fortsatt skydd enligt 2 kap. 14 § SFBP

8.1.5 Lagändring den 1 januari 1999

Från och med den 1 januari 1999 gäller statligt personskadeskydd även för den som utför samhällstjänst, ungdomstjänst eller sådant oavlönat arbete som kan föreskrivas inom ramen för intensivövervakning med elektronisk kontroll enligt 7 kap.2 § SFB.

8.1.6 Lagändring den 1 januari 2007

Den 1 januari 2007 gjordes vissa ändringar rörande ungdomstjänst i brottsbalken, vilket ledde till följdändringar i personkretsen för det statliga personskadeskyddet. För den som utfört ungdomstjänst på grund av en föreskrift som meddelats före nämnda dag gäller dock fortsatt skydd enligt 2 kap. 15 § SFBP

8.1.7 Lagändring den 1 juli 2010

Den 1 juli 2010 upphävdes lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning, vilket ledde till ändringar i personkretsen för det statliga personskadeskyddet. För den som redan före detta datum hade inställt sig till antagningsprövning enligt lagen gäller dock fortsatt skydd enligt 2 kap. 15 a § SFBP. Från och med den 1 juli 2010 gäller det statliga personskadeskyddet även den som frivilligt genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten, så kallad rekryt.

8.1.8 Lagändring den 1 januari 2011

Från och med den 1 januari 2011 ersätts lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten med en ny lag (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. En prövning av om en skada eller sjukdom har uppkommit i arbete ska göras enligt arbetsskadeförsäkringen. De bevisregler som är förmånligast för den enskilde enligt arbetsskadeförsäkringen eller det statliga personskadeskyddet ska tillämpas vid prövningen av om en anställd har drabbats av en arbetsskada under sådan tjänstgöring. Ersättning betalas enligt arbetsskade-försäkringen. Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående anställda inom Försvarsmakten som skadats vid tjänstgöring i internationella militära insatser.

8.1.9 Lagändring den 1 april 2025

Från och med den 1 april 2025 ska Försäkringskassan göra en skadeprövning endast i de fall det behövs för att bestämma ersättning enligt SFB. Undantaget är om den myndighet som beslutar om ersättning enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m. eller den utbildningsansvariga myndighet som handlägger ett rehabiliteringsärende enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt begär det. (jfr 43 kap. 24-25 §§ SFB) Genom denna ordning är Försäkringskassan inte längre skyldig att göra en skadeprövning i samtliga ärenden som anmäls inom ramen för det statliga personskadeskyddet.

Från och med 1 april 2025 ska Försäkringskassan underrätta den myndighet som har begärt en prövning enligt 43 kap. 25 § SFB om beslutet som fattats med anledning av begäran. Försäkringskassan ska på begäran till Kammarkollegiet lämna de uppgifter som har legat till grund för ett beslut om huruvida någon har fått en skada enligt 43 kap. socialförsäkringsbalken. (19 a § FASP)

8.1.10 Lagändring den 1 januari 2026 och den 31 maj 2026

Från och med den 1 januari 2026 gäller lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning. Den har ersatt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Den som utför oavlönat arbete enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av den upphävda lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll omfattas av det statliga personskadeskyddet oavsett när arbetet utförs, se punkt 2 i övergångsbestämmelserna till SFS 2025:1055. (se SFS 2026:375)

8.1.11 Lagändring den 3 juli 2026

Den 3 juli 2026 träder lagen (2026:983) om tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands i kraft. Genom denna lag får begreppet kriminalvårdsanstalt i 7 kap. 2 § 3 SFB en vidare betydelse, då det även kommer att omfatta kriminalvårdsanstalter utomlands som används för att tillfälligt verkställa svenska fängelsestraff med stöd av lagen (2026:983). Det vidare begreppet ska tillämpas vid prövningar som Försäkringskassan gör från och med den 3 juli 2026.

8.1.12 Lagändring den 1 augusti 2026

Elektronisk övervakning i kontrollerat boende är ett nytt sätt att verkställa fängelsestraff. Det infördes genom lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning. Från och med den 1 augusti 2026 görs därför ett tillägg i 7 kap. 2 § 3 SFB, vilket innebär att även personer som verkställer fängelsestraff genom elektronisk övervakning i kontrollerat boende omfattas av personskadeskyddet.

Den nya lydelsen ska tillämpas från och med den 1 juni 2026 (punkt 2 i övergångsbestämmelserna till SFS 2026:375 för prövningar som görs den 1 augusti 2026 eller senare.

8.2 Vilka bevisregler ska tillämpas vid prövningen?

Frågan syftar till enligt vilka bevisregler för det statliga personskadeskyddet skadan eller sjukdomen ska prövias. Bedömningen som gjorts under avsnitt 8.1 om vilka regler som är aktuella och om det finns övergångsbestämmelser att ta hänsyn till är en förutsättning vid bedömningen. Ställningstagandet om skade- och visandedagens samband med skyddstiden avsnitt 6.2 är också väsentligt vid bedömningen.

43 kap. 4 § SFB
Om den försäkrade under skyddstiden har varit utsatt för ett olycksfall ska en skada som han eller hon har fått anses vara orsakad av olycksfallet, om övervägande skäl talar för det.

43 kap. 5 § SFB
Om en skada, som inte beror på ett olycksfall, visar sig under skyddstiden ska skadan anses ha uppkommit under denna tid.

Detta gäller dock inte om det finns skälig anledning att anta att skadan har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att verksamheten eller intagningen inte väsentligt har bidragit till skadan.

43 kap. 6 § SFB
Visar sig en skada, som inte beror på ett olycksfall, efter skyddstiden, ska den anses ha uppkommit under denna tid om det skäligen kan antas att verksamheten eller intagningen väsentligt har bidragit till skadan.

8.2.1 Bevisregel vid olycksfall

Vad gäller olycksfall har det statliga personskadeskyddet, när det gäller orsakssambandet mellan skada och olycksfall under skyddstiden, samma bevisregel som arbetsskadeförsäkringen. Det innebär att om någon har varit utsatt för olycksfall under skyddstiden ska den skada som uppkommit anses vara orsakad av olycksfallet, om övervägande skäl talar för det (43 kap. 2 och 4 §§ SFB). Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående bevisregeln från 2002.

8.2.2 Bevisregel vid sjukdom

Bevisreglerna i det statliga personskadeskyddet gällande skador som inte beror på olycksfall (sjukdom) är annorlunda än vid olycksfall. Bevisreglerna motsvarar inte heller bestämmelserna i arbetsskadeförsäkringen. Skadebegreppet knyter i stället an till sjukdomens förhållande till skyddstiden i dess helhet (prop. 1976/77:64, sid. 127). Det innebär att en sjukdom som visar sig under skyddstiden antas ha ett orsakssamband med verksamheten, utbildningen eller intagningen. Visar sig sjukdomen efter skyddstiden är antagandet det omvända. Det betyder att bevisreglerna vid sjukdom är olika beroende på om sjukdomen visar sig under eller efter skyddstiden (43 kap. 5 och 6 §§ SFB).

Bevisreglerna vid sjukdom har överförts från 8 § i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd. De är i sin tur hämtade från 3 § 2 mom. militärersättningslagen (1950:261) och fanns ursprungligen i 1927 års militärersättningsförordning.

De förarbetsuttalanden som gjordes och som låg till grund för 1927 års förordning, prop. 1927:179 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, kan därför ge viss ledning i fråga om vad som krävs för att anse att skadan har orsakssamband med verksamheten, utbildningen eller intagningen.

8.2.3 Sjukdom som har visat sig under skyddstiden

Sjukdom som har visat sig under skyddstiden anses ha uppkommit under denna tid om det inte finns skälig anledning att anta att skadan har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen enligt 43 kap. 5 § SFB. Sjukdom som visar sig under skyddstiden innebär en presumtion (ett antagande) för orsakssamband med

verksamheten eller intagningen i fråga. Har sjukdomen visat sig under skyddstiden, kan den i allmänhet ge rätt till ersättning (prop. 1976/77:64 s. 127).

Sjukdomen faller utanför personskadeskyddet endast om det finns skälig anledning att anta att den har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att verksamheten eller intagningen inte har väsentligt bidragit till sjukdomen. Sjukdomen anses i dessa fall inte ha förorsakats under skyddstiden.

När det gäller ”om det finns skälig anledning att anta att skadan har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att verksamheten eller intagningen inte väsentligt har bidragit till skadan” är det viktigt att utreda vad som förekommit både före det att verksamheten eller intagningen påbörjas och under denna. Det framgår av följande uttalanden i prop. 1927:179.

> Det krävs att det kan göras ett skäligt antagande om att skadan har orsakats av annat. Det är inte tillräckligt att en omständighet utanför verksamheten eller intagningen har bidragit till sjukdomen, utan det ska kunna antas att den varit orsaken till sjukdomen.
>
> Det kan belysas med följande exempel.
>
> Om t.ex. en infektion har ådragits före det att verksamheten eller intagningen påbörjas eller vid permission på annan ort, under förutsättning att sjukdomen utbryter så snart efter att verksamheten eller intagningen påbörjas. Ju större del av inkubationstiden, som infaller före verksamheten eller intagningen, desto större är, under i övrigt lika förhållanden, sannolikheten för att den sjuke har ådragit sig sjukdomen utanför verksamheten eller intagningen. Om smittan endast förekommit på den ort där verksamheten eller intagningen äger rum antas att det är verksamheten eller intagningen som föranlett sjukdomen. Detta gäller om den sjuke varit i verksamheten eller intagen under så lång tid, att möjligheten finns att smittan överförts på hen under denna tid.
>
> Vad gäller kroniska sjukdomar blir det ungefär samma resonemang. Har till exempel sjukdomen visat sig inom en kort tid från det att verksamheten eller intagningen påbörjat och förhållandena under dessa inte har haft någon inverkan på hälsotillståndet kan ersättning inte beviljas. Detsamma gäller när det kan antas dels att sjukdomen utbrutit redan före verksamheten eller intagningen – om den försäkrade redan vid skyddstidens början var sjuk även om detta inte har noterats vid inskrivningen eller intagningen – och dels att tjänstgöringen eller intagningen inte väsentligen kan ha påverkat sjukdomsutvecklingen.
>
> (Jämför prop. 1927:179 s. 47–48)
>
> Det framgår vidare att presumtionen att verksamheten eller intagningen orsakat sjukdomen, endast gäller, om det inte finns skälig anledning att anta att sjukdomen har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen och utan att denna väsentligen har bidragit till skadan.
>
> Sådan skälig anledning behöver inte hänföra sig till en viss händelse eller vissa förhållanden utanför verksamheten eller intagningen, utan kan ligga i en sådan omständighet, som t.ex. att sjukdomen har inträffat inom så kort tid efter intagningen eller verksamhetens början, att förhållandena under verksamheten eller intagningen inte har kunnat ha någon inverkan på hälsotillståndet.
>
> (Jämför prop. 1927:179 s. 53)

I de följande rättsfallen är fråga om presumtionen kan anses bruten.

Rättsfall

FÖD mål nr 1497–1993

Målet avsåg en värnpliktig som under sin utbildning insjuknade i en virusinfektion. Infektionen utlöste ett sjukdomstillstånd i form av astma. Eftersom sjukdomstillståndet visat sig under skyddstiden och det inte fanns skälig anledning att anta att skadan hade orsakats av annat än verksamheten i fråga ansågs skadan ha uppkommit under skyddstiden. Därmed ansågs den värnpliktige vara berättigad till ersättning enligt statligt personskadeskydd.

RÅ 1995 ref. 75

I ett mål som avgjorts av Högsta förvaltningsdomstolen var frågan om verksamheten hade bidragit till ett sinnestillstånd som utlöst ett självmord. Den försäkrade tillhörde den svenska FN-kontingenten i Libanon där hon tjänstgjorde vid ett militärsjukhus. Hennes fästman tillhörde samma kontingent och tjänstgjorde vid samma sjukhus. Utredningen i målet gav stöd för att den direkta orsaken till att den försäkrade råkade i det chockartade tillstånd som enligt handlingarna utlöste hennes självmord var en händelse som närmast är att hänföra till hennes privata sfär, nämligen fästmannens självmord. Det bör emellertid beaktas att både hon och fästmannen tjänstgjorde i en miljö där – såsom Försvarsmakten hade anfört i sitt yttrande – privatlivet kommer att levas under exceptionella förhållanden som är betingade av tjänstgöringen. Med hänsyn härtill och till vad som i övrigt anförts i yttrandet finner Högsta förvaltningsdomstolen att det saknas skälig anledning att anta att verksamheten inte väsentligt har bidragit till den försäkrade dödsfall. Presumtionen skulle vid sådant förhållande inte anses bruten.

I ett mål som avgjordes i kammarrätten var frågan om den försäkrades psykiska besvär var en skada enligt lagen om statligt personskadeskydd. Den försäkrade uppgav att orsaken till skadan var de hot han och hans familj utsatts för före anstaltsvistelsen – och den hårda och orättvisa domen. Kammarrätten ansåg att syftet med påföljden är förlust av den personliga friheten, och att denna därför inte kan anses ha samband med intagningen. I det här fallet ansåg kammarrätten att det fanns skälig anledning att anta att det primärt är brottet och hotbilden som hänger samman med brottet som väsentligen har bidragit till sjukdomsbesvären, och inte anstaltsvistelsen som sådan. Eftersom det i och med detta fanns skälig anledning att anta att anstaltsvistelsen inte hade orsakat eller väsentligen bidragit till skadan bröts presumtionen. (KRNJ mål nr 3317-08)

Även i ett annat mål som avgjordes i kammarrätten ansågs presumtionen bruten. Den försäkrade hade i detta fall, innan polisen hämtade henne för att föra henne till ett LVM-hem, satt på sig ett morfinplåster. Hon ådrog sig därav en hjärnskada och tryckskador i höger arm och ben. Den försäkrade ansåg att tillståndet skulle ha upptäckts om hon hade blivit adekvat visiterad vid intagningen och om adekvat tillsyn hade utförts. Bristen på tillsyn under 14–16 timmar var en av orsakerna till hennes nuvarande sjukdomsbesvär. Kammarrätten konstaterade att den försäkrades medicinska tillstånd hade upptäckts efter ankomsten till behandlingshemmet och därför visat sig under skyddstiden. Kammarrätten bedömde att den primära orsaken till tillståndet var den försäkrades eget handlande före skyddstiden. Det hade visserligen framkommit uppgifter, bland annat i form av beslut från Socialstyrelsen, om att vissa brister hade förekommit i behandlingshemmets verksamhet. Bristerna var dock inte sådana att de väsentligen hade bidragit till besvären. Kammarrätten noterade särskilt att behandlingshemmet inte lagligen kunde undersöka henne på ett sådant sätt att de skulle ha upptäckt plåstret. Vid de angivna förhållandena var presumtionen för

orsakssamband mellan intagningen och den försäkrades besvär bruten. (KRSU mål nr 262-10)

8.2.4 Försämring som har visat sig under skyddstiden

Om en sjukdom som visat sig före skyddstiden försämras under verksamheten eller intagningen gäller bevisregeln enligt 43 kap. 5 § SFB för försämringstillståndet (prop. 1976/77:64 s. 109).

Även när det gäller försämringstillstånden finns det uttalanden i äldre förarbeten som kan ge viss ledning i fråga om ”om det finns skälig anledning att anta att skadan har orsakats av annat än verksamheten eller intagningen i fråga och att verksamheten eller intagningen inte väsentligt har bidragit till skadan”.

> Har den grundläggande sjukdomen förekommit strax före det att verksamheten eller intagningen påbörjas, och det kan antas att försämringen, även om denna visat sig först under verksamheten eller intagningen, inte har påverkats väsentligt av vad som förekommit under denna, utan utvecklas som en följd av den grundläggande sjukdomen ska ersättning inte beviljas. (Jämför prop. 1927:179 s. 48-49)

Det är alltså viktigt att utreda vad som förekommit både före det att verksamheten eller intagningen påbörjas och under denna.

8.2.5 Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden

Sjukdom som har visat sig efter skyddstiden anses enligt 43 kap. 6 § SFB ha uppkommit under denna om verksamheten eller intagningen skäligen kan antas ha väsentligt bidragit till sjukdomen. Om sjukdom visar sig efter skyddstidens slut, är presumtionen således omvänd (prop. 1976/77:64, s. 127). Sjukdomen anses i första hand ha inträffat av annan orsak än verksamheten eller intagningen. Det är bara om verksamheten eller intagningen kan antas ha väsentligen bidragit till sjukdomen som sjukdomen anses ha uppkommit under skyddstiden.

När det gäller ”om det skäligen kan antas att verksamheten eller intagningen väsentligt har bidragit till skadan” framgår följande i prop. 1927:179.

> Ersättning beviljas under förutsättning, att det kan antas, att verksamheten eller intagningen väsentligen bidragit till sjukdomen. Det presumeras alltså, att sjukdomen föranletts av andra omständigheter än verksamheten eller intagningen. Ersättning beviljas om skadan uppkommit under tjänstgöringen eller denna föranlett eller åtminstone väsentligen bidragit till sjukdomens sena debut. Sådana omständigheter måste alltså läggas fram, att ett orsakssamband kan antas finnas mellan tjänstgöringen och sjukdomen.
>
> I fråga om akuta infektionssjukdomar blir det avgörande om den sjuke ådragit sig smittan under intagningen eller verksamheten. Då behöver man klargöra, om och i vad mån inkubationstiden har infallit under intagningen eller verksamheten, samt om sjukdomen varit aktuell under intagningen eller verksamheten som på den plats som den sjuke har vistats efter det att verksamheten eller intagningen avslutades eller endast på en av dessa platser.
>
> Beträffande kroniska sjukdomar ska det kunna antas att sjukdomen uppkommit under tjänstgöringen. Då spelar det ingen roll om den sjukdom som hen ådragit sig under intagningen eller verksamheten, är densamma, som senare visar sig, eller om sistnämnda sjukdom direkt har utvecklats av en annan sjukdom som uppkommit under tjänstgöringen.
>
> Om det inte finns tillräckligt skäl för antagandet, att sjukdomen uppkommit under tjänstgöringen, men den kan med fog ha föranlett eller i väsentlig grad ha bidragit till att sjukdomen debuterar, bör ersättning också beviljas. Förhållandena måste givetvis antas vara sådana. Till exempel om sjukdomens debut ligger tidsmässig i nära anslutning till den tidpunkt då verksamheten eller intagningen avslutades. Det ska också vara tydligt att vad

som förekommit under tjänstgöringen eller intagningen direkt gett anledning till sjukdomsutbrottet.

Liknande kan det också förhålla sig om sjukdomen visat sig först en längre tid efter verksamheten eller intagningen tog slut. I detta fall kan det vara så att omständigheter efter verksamhetens eller intagningens slut och oberoende av denna kan ha förorsakat sjukdomen. Det måste därför läggas fram bevisning rörande orsakssambandet mellan verksamheten eller intagningen och sjukdomen. Det måste finnas skälig anledning att anta, att denna väsentligt har bidragit till sjukdomen. Ju längre tid som har förflutit desto större krav måste ställas på bevisningens styrka. De förhållanden som då kan ha betydelse är bl.a. tjänstgöringens beskaffenhet och längd, den sjukes hälsotillstånd under tjänstgöringen och när denna avslutades samt sjukdomshistoriken och den sjukes levnadsförhållanden under tiden efter tjänstgöringens slut.

När det gäller frågan om tjänstgöringen ska antas ha väsentligen bidragit till den sjukdom som senare framträtt bör det inte krävas att någon viss händelse eller särskilt förhållande under tjänstgöringen, utan har det i tjänstgöringen funnits moment som kan inverka på att sjukdomen framträder så är det tillräckligt. (Jämför prop. 1927:179 s. 49–50)

Det är alltså viktigt att utreda vad som förekommit både under verksamheten eller intagningen och efter denna.

Exempel

En rekryt insjuknar i påssjuka fem dagar efter avslutad utbildning. Sjukdomen förekom på förbandet de sista veckorna av utbildningen. Det kan därför antas att hen smittats under den militära utbildningen och drabbats av påssjuka vid hemkomsten.

9 Utreda egenlivränta

I det här kapitlet behandlas

- grunderna för rätt till livränta
- tidpunkt för beviljande av livränta
- bedömning av förvärvsförmågan
- vilande livränta

Om ersättningsanspråket är livränta ska utredningen visa om skadan eller sjukdomen har medfört bestående nedsättning av arbetsförmågan.

9.1 Grunder för rätten till livränta

Det statliga personskadeskyddet hänvisar till arbetsskadeförsäkringen för bedömning av rätt till livränta (43 kap. 8 § SFB). Där framgår att den som har fått en bestående nedsättning av sin arbetsförmåga på grund av en skada enligt statligt personskadeskydd kan ha rätt till livränta. Den försäkrade har rätt till livränta för den inkomstförlust som uppkommer till följd av en skada enligt det statliga personskadeskyddet om förmågan att skaffa inkomst genom arbete är nedsatt med minst en femtondel och nedsättningen kan antas bli bestående under minst ett år. Det framgår av 43 kap. 8 § SFB jämfört med 41 kap. 2 § SFB.

Den årliga inkomstförlusten måste ha uppgått till minst en fjärdedel av prisbasbeloppet det år från vilket livränta ska börja betalas. Om inkomstförlusten gäller kortare tid än ett år räknas den upp till årsbelopp (FÖD 1988:29).

Det är lämpligt att ta del av vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* som mer ingående beskriver förutsättningarna för rätt till livränta.

9.1.1 Ekonomiskt invaliditetsbegrepp

Livränta grundas på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp. Det innebär att bedömningen av rätt till livränta grundar sig på det eventuella inkomstbortfall som en skada enligt det statliga personskadeskyddet orsakar (43 kap. 8 § SFB).

9.1.2 Tidpunkt för beviljande av livränta

En försäkrad har rätt till livränta när han eller hon till följd av en skada enligt statligt personskadeskydd har fått sin förmåga att skaffa inkomst genom arbete nedsatt med minst en femtondel och nedsättningen kan antas bli bestående under minst ett år. Ersättning i form av livränta betalas för den inkomstförlust som uppkommer på grund av skadan. Livränta betalas inte ut om inkomstförlusten för år räknat understiger en fjärdedel av det prisbasbelopp som har fastställts för det år då livräntan ska börja betalas ut. Det framgår av 43 kap. 8 § SFB jämfört med 41 kap. 2 § SFB.

Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

9.1.3 Omplacering eller arbetsbyte

Livränta som beviljas den som på grund av en skada enligt det statliga personskade-skyddet byter arbete och får en inkomstminskning betalas från den månad då arbetsbytet skett (2 § RFFS 1977:13).

9.1.4 Livränta under arbetslivsinriktad rehabilitering

Livränta kan beviljas under tid då den försäkrade genomgår rehabiliteringsåtgärder som planerats av Försäkringskassan eller av Försvarsmakten.

Livränta under rehabilitering betalas från den månad som den rehabiliteringsåtgärd som berättigar till livränta börjar och till och med den månad då rehabiliteringsåtgärden avslutas (2 § RFFS 1977:13).

9.2 Bedömning av förvärvsförmågan

Den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete ska bedömas med beaktande av vad som rimligen kan begäras av henne eller honom. Hänsyn ska tas till skadan, den försäkrades utbildning och tidigare verksamhet samt ålder och bosättningsförhållanden (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 41 kap. 9 § SFB). Det är lämpligt att ta del av vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* som mer ingående beskriver bedömningen av förvärvsförmågan.

9.3 Vilande livränta

Vilandeförklaring av livränta kan bli aktuell, om den som har sjuk- eller aktivitets-ersättning och livränta, börjar arbeta eller studera (36 kap. SFB).

Om en försäkrad har en livränta som är samordnad med sjuk- eller aktivitetsersättning ska ett beslut om vilandeförklaring av ersättningen också omfatta livräntan (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 41 kap. 19 och 20 §§ SFB). Under den tid för vilken en sådan vilandeförklaring gäller ska Försäkringskassan besluta om livränta beräknad efter det livränteunderlag som legat till grund för bestämmande av livräntan före vilandeförklaringen och de inkomstförhållanden som råder under tiden med vilandeförklaringen.

När sjuk- eller aktivitetsersättning som är samordnad med livränta beslutas vara vilande ska livräntan räknas om och anpassas till att den försäkrade har inkomst av förvärvsarbete i stället för ersättningen. Inkomsten efter skadan fastställs till den inkomst som den försäkrade har under den tid som sjuk- eller aktivitetsersättningen är vilande.

Om vilandeförklaringen har beslutats med anledning av studier, ska Försäkringskassan fatta ett nytt beslut om livränta för vilandeperioden. Det nya beslutet ska vara grundat på de inkomster den försäkrade har under vilandeperioden (prop. 2005/06:159 kapitel 5, s. 22). Det är bara faktiska inkomster från förvärvsarbete och eventuellt studiebidrag som kan läggas till grund för inkomst efter skadan. Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående vilande livränta.

9.4 Steglös avräkning

Steglös avräkning är en beräkningsmodell som används för att räkna om en försäkrads sjukersättning och livränta på grund av inkomster från arbete. Beräkningsmodellen används bara för inkomster av arbete som utförs under tid som den försäkrade redan har beviljats sjukersättning för.

Bestämmelser om steglös avräkning finns i 37 kap. SFB och de gäller dem som har en partiell eller hel sjukersättning tills vidare enligt bestämmelserna före den 1 juli 2008. Om sjukersättningen är samordnad med en livränta omfattas även livräntan av bestämmelserna. Det står i 41 kap. 23 § SFB. Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående steglös avräkning.

41 kap. 23 § SFB

Ett beslut om sjukersättning enligt 37 kap. ska också omfatta sådan livränta som enligt 42 kap. 2 § är samordnad med sjukersättningen. Det som där föreskrivs om sjukersättning ska då även avse livränta.

10 Bedöm rätten till sjukpenning

I det här kapitlet behandlas.

- regler för sjukpenning vid skada enligt statligt personskadeskydd
- regler för arbetsskadesjukpenning för karensdagar

10.1 Sjukpenning enligt regler vid sjukdom, arbetsskada eller statligt personskadeskydd?

Frågan är aktuell om ersättningsanspråket avser sjukpenning. Syftet är att bedöma om den försäkrade har rätt till sjukpenning och enligt vilka bestämmelser sjukpenning kan betalas ut.

Det är utredare inom Avdelningen för sjukförsäkring som betalar ut sjukpenning. När ett ärende gäller sjukpenning enligt statligt personskadeskydd eller arbetsskadesjukpenning för karensdagar görs utbetalningen efter beslut från arbetsskadeenheten. Man behöver inte göra någon prövning av om skadan omfattas av det statliga personskadeskyddet för att särskild sjukpenning ska kunna betalas ut.

10.2 Huvudregler för sjukpenning

Sjukpenning kan betalas ut efter skyddstidens utgång (43 kap. 10 § SFB).

Bestämmelserna om sjukpenning i det statliga personskadeskyddet hänvisar till arbetsskadeförsäkringen. Rätten till sjukpenning enligt statligt personskadeskydd och arbetsskadeförsäkring upphörde i huvudsak den 1 juli 1993. Därefter betalas sjukpenning i första hand ut enligt 27 kap. Allmänna bestämmelser om sjukpenning SFB (43 kap. 8 § SFB).

Om en försäkrad inte har rätt till sjukpenning enligt de allmänna bestämmelserna betalas sjukpenning ut enligt arbetsskadeförsäkringen (40 kap. 3 och 9 §§ SFB). Om en skada omfattas av både det statliga personskadeskyddet och arbetsskadeförsäkringen ges sjukpenning enligt det statliga personskadeskyddet endast om den är högre än sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkringen (43 kap. 7 § SFB). Beräkningsreglerna beskrivs i kapitel 12.

Sjukpenningen kan i vissa fall beräknas enligt speciella, ofta förmånligare regler i det statliga personskadeskyddet, som det regleras i 43 kap. 14–17 §§ SFB. Beräkningsreglerna beskrivs i kapitel 12.

I det fall särskilda regler om sjukpenning enligt statligt personskadeskydd är tillämpliga betalas sjukpenning ut enligt det statliga personskadeskyddet endast i den mån ersättningen blir högre.

10.3 Sjukpenning vid skada för den som är försäkrad enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning

Den som är försäkrad enligt 6 kap. 6 § SFB för arbetsbaserade förmåner har vid en skada rätt till samma förmåner som vid sjukdom eller arbetsskada som han eller hon har rätt till vid annan sjukdom (43 kap. 8 § SFB).

Kompletterande sjukpenning ges ut enligt statligt personskadeskydd endast om särskild sjukpenning enligt 43 kap. 14 § SFB är tillämplig. Om särskilda regler om sjukpenningunderlag är tillämpliga betalas sjukpenning ut enligt statligt personskadeskydd endast om den är högre. Beräkningsreglerna beskrivs i kapitel 12.

Exempel
En 21-årig rekryt är ledig från utbildningen några veckor. Under dessa veckor arbetar han i sitt ordinarie arbete och skadar sig. Han är fortfarande sjukskriven till följd av skadan vid den tidpunkt då han ska rycka ut.

Hans SGI är baserad på en inkomst på 201 000 kronor. Han är berättigad till sjukpenning enligt allmänna bestämmelser om sjukpenning i 27 kap. SFB.

10.4 Sjukpenning vid skada för den som *inte* är försäkrad för sjukpenning

Den som inte är försäkrad för sjukpenning eller rehabiliteringsersättning har vid arbetsskada rätt till motsvarande förmåner från arbetsskadeförsäkringen på samma villkor som den som är försäkrad för dessa förmåner (40 kap. 3 § SFB).

Det innebär att den som fått en skada som omfattas av det statliga personskadeskyddet och inte är försäkrad för sjukpenning kan få sjukpenning enligt statligt personskadeskydd. När sjukpenning eller rehabiliteringsersättning beviljas enligt 40 kap. 3 § SFB ska de beräknas utan vissa begränsningar som vanligtvis gäller för sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Det står i 40 kap. 9 § SFB

Läs mer
I vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* kan du läsa mer om sjukpenning eller rehabiliteringsersättning enligt 40 kap. 3 § SFB.

10.5 Särskild sjukpenning

I det statliga personskadeskyddet finns bestämmelser om att särskild sjukpenning kan betalas ut till den som under militär utbildning inom Försvarsmakten drabbats av en sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned förmågan att skaffa sig en inkomst med minst en fjärdedel. Utbildningen ska vara längre än 60 dagar. Detta gäller även vid sjukdom som har uppkommit under utryckningsmånaden eller månaden därefter (43 kap. 14 § SFB).

I uttrycket militär utbildning inom Försvarsmakten ingår de som genomför både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt, det vill säga de som fullgör värnplikt eller civilplikt. Det gäller även för de som genomför utbildning som rekryter, men inte officersutbildningen. (jmf. prop 2009/10:160 s. 222 samt 7 § FASP). Gällande begreppet rekryt se avsnitt 3.1.4.

Bakgrunden till dessa bestämmelser i det statliga personskadeskyddet är att rekryter och totalförsvarspliktiga som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten ibland har låg eller ingen sjukpenning alls enligt reglerna i 25 kap. SFB. Om de är sjuka vid utbildningens slut eller insjuknar något senare, skulle den låga eller uteblivna sjukpenningen kunna bero på att den militära utbildningen har hindrat dem från att bygga upp sin SGI. Se vidare avsnitt 12.6 Beräkning av särskild sjukpenning.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt statligt personskadeskydd, sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkring eller allmänna bestämmelser om sjukpenning betalas den särskilda sjukpenningen ut endast om den är högre (43 kap. 17 § SFB).

Exempel
En rekryt avslutar sin militära utbildning och skyddstiden upphör den 25 maj. Den 15 juni samma år är hen ute och rider, faller av hästen och bryter en arm. Hen har inte hunnit skaffa sig något förvärvsarbete och har därför ingen SGI. I det här fallet kan särskild sjukpenning beviljas.

Exempel
En 20-årig rekryt som genomgår den militära utbildningen ska avsluta utbildningen den 4 september. I slutet av utbildningen blir hen sjuk och läggs in på sjukhus för utredning. Det konstateras att hen har drabbats av diabetes. Hen sjukskrivs en kort tid efter avslutad utbildning för att ställa in sina mediciner. I det är fallet kan särskild sjukpenning beviljas.

10.6 Bedöm rätten till arbetsskadesjukpenning för karensdagar

Den 1 januari 2003 infördes en ny ersättning, särskild arbetsskadesjukpenning för karensdagar i arbetsskadeförsäkringen och i det statliga personskadeskyddet. Detta framgår av 43 kap. 8 § med tillämpning enligt 40 kap. 4–6 §§ SFB.

Den som beviljas ersättning för inkomstförlust till följd av en skada enligt statligt personskadeskydd ska även ha rätt till arbetsskadesjukpenning för karensdagar. Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar ska vara kompensation för inkomstförlust för två sjukdagar (karensdagar).

Om den försäkrade kan visa att han eller hon har haft fler än två sjukdagar (karensdagar) med inkomstförlust under sjukdomsperioder till följd av skadan enligt statligt personskadeskydd har han eller hon rätt till arbetsskadesjukpenning för karensdagar för varje sådan dag utöver de två första.

Syftet med arbetsskadesjukpenningen för karensdagar är att uppfylla Internationella arbetsorganisationen (ILO) krav om förmåner vid yrkesskada.

Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående arbetsskadesjukpenning.

10.6.1 Ikraftträdande

Bestämmelserna om arbetsskadesjukpenning för karensdagar trädde i kraft den 1 januari 2003 och gäller för karensdagar i personskadefall som inträffat från och med denna tidpunkt. Det innebär att arbetsskadesjukpenningen för karensdagar kan betalas för karensdagar i sjukperioder som hänför sig till skador enligt det statliga personskadeskyddet som har visat sig den 1 januari 2003 eller senare (prop. 2001/02:81, sid. 63–64).

10.6.2 Inkomstförlust

Ersättning för inkomstförlust till följd av skada enligt statligt personskadeskydd kan betalas i form av sjukpenning enligt 27 kap. SFB och livränta enligt 41 kap. SFB. Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas inte till den som endast får ersättning för sjukvård utomlands, tandvård eller särskilda hjälpmedel från det statliga personskadeskyddet eftersom kopplingen mellan karensdagar och skadan enligt statligt personskadeskydd i sådana fall kan vara svår att fastställa (prop. 2001/02:81, sid. 63).

10.6.3 Arbetsskadesjukpenning för karensdagar

När Försäkringskassan har beviljat ersättning för inkomstbortfall till följd av en skada enligt det statliga personskadeskyddet betalas arbetsskadesjukpenning för karensdagar ut. Denna ersättning betalas som kompensation för två karensdagar.

10.6.4 Fler livräntebeslut

Livränta kan beviljas vid mer än ett tillfälle för samma skada enligt reglerna om statligt personskadeskydd. Här menas när tidsbegränsad livränta har beviljats och fortsatt livränta beviljas på grund av samma skada. Detsamma gäller när den som har beviljats livränta försämras och livränta höjs på grund av detta. För en och samma godkända skada kan ersättning för mer än två bestämda dagar inte betalas ut (Bet. 2001/02:SfU10, s.24).

I avsnitt 12.7 beskrivs hur arbetsskadesjukpenning för karensdagar beräknas.

Exempel
Fredrik beviljas livränta på grund av att han till följd av en skada enligt statligt personskadeskydd fått sin förmåga att skaffa inkomst genom arbete nedsatt med 50 procent. Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas för två sjukdagar. Han försämras och blir på nytt sjukskriven till följd av skadan. Efter en tids sjukskrivning beviljas Fredrik en förhöjning av livräntan eftersom hans arbetsförmåga nu är helt nedsatt på grund av skadan. Eftersom arbetsskadesjukpenning för karensdagar tidigare har betalats ut på grund av skadan betalas ingen sådan när livräntan höjs.

10.6.5 Fler karensdagar?

Utöver de två första karensdagarna kan ersättning betalas för fler dagar. Den försäkrade bör ges möjlighet att inom en viss tid lämna uppgifter till Försäkringskassan som visar att han eller hon har rätt till ersättning för fler karensdagar. Ett sätt att visa att han eller hon haft inkomstbortfall är att uppvisa lönebesked med specifikation av löneavdragen. Den försäkrade ska också visa att det finns ett samband mellan karensdagar och skadan enligt statligt personskadeskydd. Ett sådant samband kan styrkas med läkarintyg som visar att den sjukskrivning som medförde karensdag berodde på skadan. För denna typ av ersättning gäller preskriptionstiden sex år vilken är den som normalt gäller i statligt personskadeskydd (43 kap. 8 § med tillämpning enligt 40 kap. 4–6 §§ SFB och prop. 2001/02:81, s. 63).

Man måste haft fler än två sjukperioder på grund av skadan för att man ska kunna beviljas ersättning för mer än de två dagarna.

Om en försäkrad begär ersättning för fler än två sjukdagar (karensdagar) bör de två första sjukdagarna under sjukdomsperioder till följd av arbetsskadan, vara de som ersätts enligt 4 §. (RAR 2001:2 och 43 kap. 8 § SFB)

Om en försäkrad beviljas arbetsskadesjukpenning bör livränteunderlaget beräknas med ledning av den inkomst som ligger till grund för beräkningen av sjukpenningen (RAR 2001:2 och 43 kap. 8 § SFB). Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

11 Bedöm rätten till sjukvårdsersättning

I det här kapitlet behandlas

- Regler för rätt till sjukvårdsersättning enligt statligt personskadeskydd.
- Om ersättningsanspråket är sjukvårdsersättning är syftet att bedöma om anspråket är ersättningsbart.

Det kan vara bra att ta del av vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* som mer utförligt beskriver sjukvårdsersättningen.

11.1 Sjukvårdsersättning i vissa fall

Enligt statligt personskadeskydd gäller att sjukvårdsersättning endast kan lämnas i de fall staten inte täcker motsvarande förmån på annat sätt (43 kap. 9 § SFB). Detta syftar närmast på totalförsvarspliktiga och rekryter som har fri hälso- och sjukvård under skyddstiden och ibland även under viss tid efter avslutad militär utbildning. Fri sjukvård har även de som är intagna i anstalt (prop. 1976/77:64, s. 128).

11.2 1 juli 2002

Från och med den 1 juli 2002 har den som skadats under militär utbildning inom Försvarsmakten rätt till ersättning för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård och läkemedel under högst tre års tid efter skyddstidens slut. I kostnader för vård räknas även nödvändiga kostnader för resor. Detta regleras i 43 kap 18 § SFB.

I uttrycket militär utbildning inom Försvarsmakten ingår de som genomför både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt, det vill säga de som fullgör värnplikt eller civilplikt. Det gäller även för de som genomför utbildning som rekryter, men inte officersutbildningen. (jmf. prop 2009/10:160 s. 222 samt 7 § FASP). Gällande begreppet rekryt se avsnitt 3.1.4. Ersättning för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. (Li) kan vara aktuell. Den ersättningen betalas ut av Kammarkollegiet.

Exempel
En civilpliktig gör sin repetitionsutbildning 10 juli–15 augusti 2025. Hen skadar ett knä under en övning den 5 augusti, men kan ändå fortsätta sin repetitionsutbildning. Efter repetitionsutbildningen genomgår hen en knäoperation på grund av skadan. Hen begär ersättning för kostnader för sjukgymnastik under tiden september 2025-april 2026.

Försäkringskassan kan betala ut ersättning tre år efter skyddstidens slut. I det här exemplet hade därför ersättning kunnat betalas ut till och med den 15 augusti 2028.

Exempel
En rekryt flyttar en tvåhjulig kanonlavett tillsammans med tre kollegor. Under lyftet skadar hen sin rygg och avbryter utbildningen och skyddstiden upphör den 25 augusti 2014. Hen är sjukskriven och får sjukgymnastik på grund av ryggskador under 2014 och 2017. Hen inkommer med ersättningsanspråk för sjukgymnastik under september–december 2017.

Någon ersättning enligt statligt personskadeskydd kan inte betalas ut i det här fallet eftersom det har gått mer än tre år efter skyddstidens slut. Ersättning betalas inte ut efter den 25 augusti 2017.

I de två ovanstående exemplen kan ersättning enligt Li vara aktuell. Se vidare avsnitt 1.4 och 2.4.

11.3 Tandvård

En skada som medför behov av tandvård ersätts under förutsättning att den försäkrade får vården inom den offentliga vården eller av en vårdgivare som är ansluten till sjukförsäkringen enligt det statliga tandvårdsstödet. För att den försäkrade ska ha rätt till tandvårdsstöd ska vårdgivaren även vara ansluten till Försäkringskassans elektroniska system för tandvårdsstöd.

Se vidare vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

11.4 Särskilda hjälpmedel

Den som har kostnader för särskilda hjälpmedel för att lindra följderna av en skada enligt statligt personskadeskydd har rätt att få sina kostnader ersatta av personskadeskyddet om kostnaderna är nödvändiga (43 kap. 8 § SFB som hänvisar till 40 kap. 11 § SFB).

För att ersättning ska kunna betalas ut ska tre kriterier vara uppfyllda. Det är att

- det är ett särskilt hjälpmedel
- behovet av hjälpmedlet är förorsakat av skadan
- kostnaden för hjälpmedlet är nödvändig.

Försäkringskassan bör endast ersätta kostnaden för sådana särskilda hjälpmedel som är avsedda att ersätta förlorade kroppsfunktioner och som ska användas i den dagliga livsföringen (RAR 2001:2). För att få rätt till ersättning krävs också att kostnaden för hjälpmedlet ska vara nödvändig för den försäkrade. Kostnader som ersätts av arbetsgivare eller regioner ersätts inte enligt statligt personskadeskydd. Detsamma gäller när kostnaden har täckts av ett försäkringsbolag. Det är då bara om den försäkrade haft en nödvändig kostnad som inte ersatts av någon annan som den kan ersättas av det statliga personskadeskyddet. Du ska därför utreda med den försäkrade om han eller hon har fått ersättning från annat håll. Se vidare i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

11.5 Ersättning för resekostnader

I nödvändiga kostnader för sjukvård utomlands, tandvård och särskilda hjälpmedel ingår, enligt arbetsskadeförsäkringen som det statliga personskadeskyddet hänvisar till, även nödvändiga utgifter för resor.

Om den skadade inte är försäkrad enligt 6 kap. 6 § SFB har han eller hon rätt till ersättning från arbetsskadeförsäkringen för resekostnader i samband med

konvalescentvård i enlighet med vad som skulle ha betalats ut om 40 kap. 11 § SFB hade varit tillämplig. Motsvarande gäller inom personskadeskyddet.

Ersättning för resekostnader administreras och betalas ut av sjukvårdshuvudmännen. Varje sjukvårdshuvudman har slutit egna avtal om sjukresor och färdtjänst med taxi.

Ersättning för nödvändiga utgifter vid resor enligt arbetsskadeförsäkringen administreras och betalas av Försäkringskassan. Vid resa med egen bil är det lämpligt att ersättningen beräknas enligt bestämmelserna i 7 § förordningen (1991:1321) om rehabiliteringsersättning. I förordningen anges att bilresor ersätts med 2 kronor och 50 öre per kilometer. Att arbetsskadeersättningen betalas ut med samma belopp beror på att det rör sig om resor med likartade syften. Som nödvändig utgift för en resa kan även avgifter som parkeringsavgifter ingå. Motsvarande gäller inom personskadeskyddet.

12 Bedöm beräkningsunderlaget

I det här kapitlet behandlas vad som ska ligga till grund för beräkning av

- sjukpenning eller livränta
- arbetsskadesjukpenning för karensdagar.

Beräkning av ersättningsunderlag vid sjukdom och bestående nedsättning av arbetsförmågan

Bedömningen är aktuell om det finns ett ersättningsanspråk om sjukpenning eller livränta. Syftet är att ta ställning till beräkningsunderlaget för sjukpenning eller livränta. Bedömningen förutsätter att det är troligt att den försäkrade har en skada enligt statligt personskadeskydd som kommer att godkännas.

12.1 Grundläggande beräkningsregler för sjukpenning- och livränteunderlag

- Sjukpenning- och livränteunderlag utgörs i princip av den skadades SGI enligt 25 kap. och 41 kap. 11 § SFB.
- I 41 kap. 13–17 §§ beskrivs vissa situationer när en annan inkomst än SGI kan utgöra livränteunderlaget. Du kan läsa mer om dessa situationer i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.
- Beräkningen av livränteunderlaget avviker från bestämmelserna om beräkning av SGI. Vid beräkning av livränteunderlaget ska bl.a. andra skattepliktiga förmåner än pengar beaktas (41 kap. 12 § SFB).
- Från och med 2008 ska SGI:n multipliceras med faktorn 0,97 vid beräkning av dagersättning. Om SGI ligger till grund för sjukpenning ska den beräknas utifrån en reducerad SGI.
- Totalförsvarspliktiga som frivilligt genomgår en militär utbildning kan börja utbildningen innan de hunnit få arbete och inkomster eller när de har en låg SGI. Även de som är intagna i anstalt eller liknande kan ha låg SGI. Deras sjukpenning- och livränteunderlag kan därför i stället bestämmas med hjälp av vissa minimibelopp kopplade till deras ålder (43 kap.12,13 och 19 §§ SFB).
- Det är den faktiska nedsättningen i den skadades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete som bestämmer livräntans storlek (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 41 kap.8 § SFB).
- Livräntan ersätter en årlig inkomstförlust (livränteunderlag) upp till sju och ett halvt prisbasbelopp (41 kap 18 § SFB).
- I reglerna om det statliga personskadeskyddet finns bestämmelser i 43 kap. 14–16 §§ SFB om beräkning av särskild sjukpenning som kan lämnas till totalförsvarspliktiga och rekryter.

12.2 Livränteunderlag för unga försäkrade

För unga som omfattas av personskadeskyddet finns specialregler för beräkning av livränteunderlag (41 kap. 14 § och 43 kap. 8 och 13 §§ SFB). Se vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående livränteunderlag för unga försäkrade.

De särskilda reglerna omfattar den som inte har fyllt 25 år när skadan inträffade. En uppräkning av livränteunderlaget (arbetsförtjänsten) ska ske vid tre olika åldersgränser: 18, 21 och 25 års ålder. Arbetsförtjänsten ska då uppskattas med hänsyn till den försäkrades sysselsättning vid skadetillfället. När det gäller den som har skadats under den militära utbildningen har man i praxis tagit hänsyn till den skadades sysselsättning vid utbildningens början (prop. 1976/77, sid. 129).

12.3 Livränteunderlag för studerande

Om någon varit studerande i direkt anslutning till militär utbildning eller intagningen kan det vara svårt att beräkna ersättningsunderlaget. Bestämmelsen i 43 kap 8 § SFB hänvisar till arbetsskadeförsäkringens regler. För den som genomgår utbildning som är förenad med särskild risk för arbetsskada eller yrkesutbildning när skadan inträffar beräknas den årliga arbetsförtjänsten lägst till vad han eller hon sannolikt skulle ha tjänat om han eller hon då hade avbrutit utbildningen och börjat förvärvsarbeta (41 kap. 15 § SFB). Det innebär att livränta och sjukpenning knyts an till förvärvsinkomsten efter ett studieavbrott endast avseende den beräknade studietiden (prop. 1976/77 s. 129).

Exempel
En gymnasieelev drabbades av en arbetsskada på sommarlovet under praktikarbete hos ett byggnadsföretag. Till följd av sviterna efter skadan fick hen gå om tredje årskursen. Arbetsskadelivränta betalades ut under det första läsår då hen gick tredje årskursen med belopp som motsvarade den inkomst hen skulle ha kunnat få som byggnadsarbetare (jfr FÖD 1986:36).

För tiden efter utbildningstidens slut är sjukpenning- och livränteunderlaget som lägst den inkomst av förvärvsarbete som han eller hon då sannolikt skulle ha haft om skadan inte hade inträffat, dvs. den normala ingångslönen i det avsedda yrket (41 kap. 15 § SFB och prop. 1976/77:64 s. 130). För sjukpenning gäller dessa regler vid sjukdom som fortfarande 180 dagar efter det att skadan inträffade sätter ned den försäkrades förmåga att skaffa sig arbetsinkomst med minst en fjärdedel (40 kap. 7 § SFB). För den som inte har utbildats till något bestämt yrke tillämpas särskilda garantiregler (prop. 1975/76:197 s. 99).

12.4 Garantiregler för rekryter m.fl. eller utbildning som tjänstepliktig läkare i krig

För den som skadas under militär utbildning inom Försvarsmakten finns garantiregler i det statliga personskadeskyddet för att beräkna av sjukpenning- och livränteunderlag (43 kap. 12 och 13 §§ SFB). Garantiregeln i 12 § gäller även för den som genomgår utbildning som tjänstepliktig läkare i krig. Det finns även garantiregler för den som skadas under utbildning till officer (7 § FASP som hänvisar till 43 kap. 12 § SFB).

Regeln innebär att sjukpenningunderlag inte får beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar

- fyra gånger prisbasbeloppet före 21 års ålder
- fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder
- fem gånger prisbasbeloppet från och med 25 års ålder

Livränteunderlaget för den som skadats under militär utbildning inom Försvarsmakten och utbildning som tjänstepliktig läkare i krig, ska beräknas till minst sju prisbasbelopp.

Bestämmelserna om livränteunderlag respektive sjukpenning ska bara tillämpas på livräntor som fastställs efter ikraftträdandet och på sjukpenning som avser tid efter ikraftträdandet, det vill säga från och med den 1 juli 2002.

I uttrycket militär utbildning inom Försvarsmakten ingår de som genomför både grund- eller repetitionsutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt, det vill säga de som fullgör värnplikt eller civilplikt. Det gäller även för de som genomför utbildning som rekryter, men inte officersutbildningen. (jmf. prop 2009/10:160 s. 222 samt 7 § FASP). Gällande begreppet rekryt se avsnitt 3.1.4.

12.5 Garantiregler för intagna på anstalt eller annan institution

Enligt statligt personskadeskydd får sjukpenning- och livränteunderlaget för personer som är intagna på anstalt eller annan institution som avses i det statliga personskadeskyddet inte beräknas till lägre belopp än vad som anges i 41 kap 16 § SFB. För att garantiregeln ska gälla ska den skadade ha varit intagen längre tid än sex månader när skadan inträffade (43 kap. 19 § SFB).

Regeln innebär att ersättningsunderlaget inte ska beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar

- två gånger prisbasbeloppet för tid före 21 års ålder
- två och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder,
- tre gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

Om det gäller livränta görs en uppräkning av livränteunderlaget enligt beräkningsreglerna vid de olika åldersgränserna.

12.6 Beräkning av särskild sjukpenning

Tillämpningen av dessa bestämmelser ger en garanterad sjukpenning enligt 43 kap. 14–17 §§ SFB oavsett sjukdomsorsak. Det innebär en ersättning som är 80 procent av ersättningsunderlaget vid sjukdom som efter skyddstidens slut sätter ned den skadades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst en fjärdedel.

Ersättningsunderlaget beräknas till lägst

- fyra gånger prisbasbeloppet för tid före 21 års ålder
- fyra och en halv gånger prisbasbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder
- fem gånger prisbasbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

Bakgrunden till dessa bestämmelser i det statliga personskadeskyddet är att totalförsvarspliktiga och rekryter som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten ibland har låg eller ingen sjukpenning alls enligt reglerna i 25 kap 3 § SFB. Om de är sjuka när utbildningen avslutas eller insjuknar något senare, skulle den låga eller uteblivna sjukpenningen kunna bero på att tjänstgöringen har hindrat dem från att bygga upp sin SGI.

Om den som har rätt till särskild sjukpenning samtidigt har rätt till annan ersättning enligt statligt personskadeskydd, sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkring eller enligt de allmänna bestämmelserna om sjukpenning betalas den särskilda sjukpenningen ut endast i den mån den är högre (43 kap 17 § SFB). Det innebär att den sjukpenning som den försäkrade kan få i en sådan situation består av ersättning enligt statligt personskadeskydd eller av sjukpenning enligt arbetsskadeförsäkringen eller enligt de allmänna bestämmelserna om sjukpenning och av särskild sjukpenning med det belopp som överstiger sådan ersättning.

Exempel
En 21-årig rekryt har en SGI på 150 000 kronor. Två veckor efter att utbildningen avslutats drabbas hen av influensa. Eftersom ersättningsunderlaget ($4{,}5 \times 38\,600 = 173\,700$) är högre än hens SGI har hen rätt till sjukpenning både enligt 25 kap. SFB och det statliga personskadeskyddet. Sjukpenning enligt beräkningsunderlaget 150 000 betalas ut enligt de allmänna bestämmelserna om sjukpenning, 27 kap. SFB. Särskild sjukpenning betalas ut för mellanskillnaden upp till beräkningsunderlaget som beräknats enligt garantiregeln (80 procent av 173 700 kronor delat med 365 dagar). Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas dessutom ut för två dagar, se avsnitt 10.6.

Exempel
En 20-årig rekryt genomgår en militär utbildning som avslutas den 4 september. I slutet av utbildningen blir hen sjuk och läggs in på sjukhus för utredning. Det konstateras att hen har drabbats av diabetes typ 1. Hen sjukskrivs en kort tid efter utryckningen för att ställa in sin medicin.

Hen hade inte hunnit börja arbeta innan hen började den militära utbildningen och har därför ingen SGI.

Hens beräkningsunderlag för sjukpenning beräknas till fyra gånger prisbasbeloppet enligt garantireglerna i det statliga personskadeskyddet. Särskild sjukpenning betalas ut efter skyddstidens utgång, det vill säga från och med den 5 september med avdrag för en karensdag. Arbetsskadesjukpenning för karensdagar betalas dessutom ut för två dagar, se avsnitt 10.6.

12.7 Beräkning av arbetsskadesjukpenning för karensdagar

Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar beräknas med 80 procent av det livränteunderlag som gäller vid tiden för beslutet delat med 365 (43 kap. 8 § med tillämpning enligt 40 kap. 4 § SFB).

Kan den försäkrade visa att han eller hon har haft fler än två sjukdagar (karensdagar) med inkomstförlust under sjukdomsperioder till följd av personskadan har han eller hon rätt till arbetsskadesjukpenning för karensdagar för varje sådan dag utöver de två första. Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar betalas i sådana fall med 80 procent av den faktiska inkomstförlusten. Ersättningen betalas dock högst med 80 procent av det livränteunderlag som gällde vid tiden för beslutet delat med 365.

Arbetsskadesjukpenningen för karensdagar avrundas för dag till närmaste hela krontal (40 kap. 6 § SFB).

13 Bedöm samordning

I det här kapitlet behandlas samordning mellan livränta och följande förmåner

- sjuk- eller aktivitetsersättning
- sjuk- och rehabiliteringspenning
- omställningsstudiestöd
- utländsk pension.

13.1 Samordning mellan livränta och sjuk- eller aktivitetsersättning

Bedömningen är bara aktuell i de fall någon samtidigt är berättigad till livränta eller efterlevandelivränta och sjuk- eller aktivitetsersättning eller efterlevandepension enligt 42 kap. 2–4 §§ och 88 kap. 18 och 19 §§ SFB. Syftet är att ta ställning till hur stor del sjuk- eller aktivitetsersättning och livränta kompenserar samma bortfall av arbetsförmågan.

13.1.1 Samordning när hela eller del av arbetsförmågan är nedsatt till följd av skadan enligt reglerna om statligt personskadeskydd

Om någon är berättigad till livränta eller till efterlevandelivränta och samtidigt har rätt till sjukersättning, aktivitetsersättning eller efterlevandepension med anledning av den inkomstförlust som har föranlett livräntan, betalas livräntan endast ut i den mån den överstiger sjukersättningen, aktivitetsersättningen eller pensionen (43 kap. 2 och 8 §§ SFB med hänvisning till 42 kap. 2 § och 88 kap. 18 och 19 §§ SFB).

Vid beslut om livränta, när sjuk- eller aktivitetsersättning betalas ut eller beviljas samtidigt som livräntan, ska det bedömas till hur stor del ersättningen och livräntan kompenserar samma bortfall av arbetsförmågan. Se vidare vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående samordning med sjuk- och aktivitetsersättning.

13.1.2 Samordning med sjuk- och aktivitetsersättning som inte har samband med personskadan

Om någon är berättigad till livränta och vid en senare tidpunkt får rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning för en sjukdom som inte har samband med personskadan för vilken personen har fått livränta ska förmånerna samordnas (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 42 kap. 4 § SFB). Se vidare i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående samordning med sjuk- och aktivitetsersättning.

13.2 Samordning av livränta och sjuk- och rehabiliteringspenning

Försäkringskassan ska ompröva den sjukpenninggrundande inkomsten när livränta har beviljats eller ändrats. Det ska göras senast när den försäkrade gör anspråk på ersättning som betalas ut per dag (26 kap. 7 § SFB).

Om livränta betalas ut retroaktivt ska redan utbetalad sjukpenning eller rehabiliteringspenning samordnas med livräntan (31 kap.12 § SFB). Se vidare i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

13.3 Samordning av livränta och omställningsstudiestöd

Omställningsstudiestöd är ett statligt studiestöd som prövas av CSN. Livränta och omställningsstudiestöd ska samordnas i vissa fall, för att förhindra att den försäkrade blir överkompenserad. Risken för överkompensation är som störst när livränta beviljas retroaktivt till en person som har fått omställningsstudiestöd.

Enligt 42 kap. 4 a § SFB ska livräntan minskas till den del omställningsstudiestödet avser samma inkomstbortfall som livräntan är avsedd att täcka, se vidare i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående samordning med omställningsstudiestöd.

Även 107 kap. 2 § SFB ska tillämpas när retroaktiv utbetalning av livränta ska samordnas med omställningsstudiestöd, se vidare i vägledning 2005:1 *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar*.

13.4 Samordning av livränta och utländsk pension

För att förhindra att en försäkrad får ersättning från arbetsskadeförsäkringen och utländsk pension för samma inkomstbortfall, finns det i 42 kap. 3 § SFB bestämmelser om att dessa förmåner i vissa fall ska samordnas. Där framgår att livräntan för den som får pension enligt ett system för social trygghet med anledning av arbetsskadan, ska minskas på det sätt som anges i 2 § andra stycket. Se vidare i vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående samordning med utländsk pension.

14 Bedöm ersättningar vid dödsfall

I det här kapitlet behandlas

- begravningshjälp
- livränta till efterlevande.

Bestämmelser från och med den 1 januari 2010

Från och med den 1 januari 2010 har Pensionsmyndigheten hand om arbetsskadeförsäkringen när det gäller ersättning vid dödsfall (75 kap. 5§ SFB).

Ansökan om livränta till efterlevande och ansökan om begravningshjälp ska göras skriftligen hos Pensionsmyndigheten (110 kap. 4 § SFB).

Av 87 kap. 3 § SFB framgår att Pensionsmyndigheten ska hämta in Försäkringskassans bedömning av om dödsfallet har inträffat till följd av arbetsskada, innan Pensionsmyndigheten fattar beslut om livränta till efterlevande eller begravningshjälp. Pensionsmyndigheten ska enligt samma bestämmelser också hämta in Försäkringskassans beräkning av det ersättningsunderlag som anges i 88 kap. 14–16 §§ SFB.

Försäkringskassans bedömning av orsaken till dödsfallet och i förekommande fall också beräkningen av livränteunderlaget ska alltså finnas som underlag för Pensionsmyndighetens beslut.

Om en ansökan om livränta till efterlevande eller en ansökan om begravningshjälp som ska göras hos Pensionsmyndigheten i stället har kommit in till Försäkringskassan ska den anses ha inkommit till Pensionsmyndigheten samma dag (110 kap.12 § SFB).

14.1 Ersättningar vid dödsfall

När det finns en ansökan om ersättning vid dödsfall ska Försäkringskassan ta ställning till om dödsfallet orsakats av en skada som omfattas av reglerna om statligt personskadeskydd.

Vid utredning i samband med ansökan om begravningshjälp hämtar Försäkringskassan in dödsfallsintyg och eventuell incidentrapport eller motsvarande. Dödsfallsintyg kan begäras direkt hos Skatteverket.

14.1.1 Begravningshjälp

Begravningshjälp kan betalas ut om någon har avlidit till följd av en skada som omfattas av reglerna om statligt personskadeskydd.

I 87 kap. 4 § SFB anges att begravningshjälp betalas med ett belopp som motsvarar 30 procent av prisbasbeloppet vid tiden för dödsfallet. Se även vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada*.

Innan Pensionsmyndigheten kan betala ut begravningshjälp måste Försäkringskassan bedöma att dödsfallet beror på olyckan eller annan sjukdom enligt statligt personskadeskydd.

Begravningshjälp betalas ut till den som enligt lag har att förvalta den avlidnes egendom (87 kap. 5 § SFB). Enligt ÄB ska den avlidnes egendom förvaltas av dödsbodelägarna och då i första hand av delägare som sammanbodde med den avlidne.

14.1.2 Livränta till efterlevande

Ersättningsunderlag

Efterlevandeskyddet som Pensionsmyndigheten betalar ut är utformat så att livränta till efterlevande ska motsvara en viss procent av den avlidnes årsinkomst.

Om den avlidne hade livränta med anledning av personskadan grundas efterlevande-livräntan på hans eller hennes livränta (88 kap.14 § SFB). Om den avlidne inte hade livränta vid dödsfallet grundas efterlevandelivräntan på den inkomst som skulle ha legat till grund för livränta om den hade börjat betalas ut vid tiden för dödsfallet (88 kap.14 § SFB).

Reglerna i 41–44 kap. SFB är alltså tillämpliga även för efterlevandelivränta. Det innebär till exempel att livränta till efterlevande normalt kan betalas ut längst till och med månaden före den då den försäkrade skulle ha uppnått riktåldern för pension. Det gäller för de som är födda 1960 och senare. För de som är födda år 1958-1959 gäller istället 66 år som övre åldersgräns för hur länge en livränta kan lämnas, och som nedre åldersgräns, för när skadan tidigast ska ha inträffat. För den som är född ännu tidigare gäller en 65-årsgräns i stället. Om dödsfallet har inträffat den månad då den försäkrade skulle ha uppnått riktåldern för pension eller senare, kan efterlevandelivränta betalas ut längst till och med månaden före den då den avlidne skulle ha fyllt 69 år. En förutsättning för sådan rätt till livränta är att den avlidne vid dödsfallet hade en fastställd sjukpenninggrundande inkomst eller att en sådan hade kunnat fastställas enligt 25 kap. 3 § SFB.

Brottslig gärning

Den som genom brottslig gärning uppsåtligen har berövat någon livet eller medverkat till brottet har inte rätt till efterlevandelivränta efter den avlidna. Efterlevandelivränta får dras in eller sättas ned om den efterlevande på annat sätt än ovan har vållat dödsfallet genom handling för vilken han eller hon har dömts till ansvar genom dom som vunnit laga kraft. Det framgår av 107 kap. 7 § SFB.

15 Särskilda bestämmelser

Kapitlet behandlar vissa bestämmelser om

- ersättning under skyddstid
- preskription
- livränta vid institutionsvistelse
- nedsättning och indragning av ersättning för intagna och omhändertagna
- återbetalningsskyldighet,

15.1 Ingen sjukpenning eller livränta under skyddstiden

Enligt reglerna om statligt personskadeskydd betalas inte sjukpenning och egen-livränta ut under skyddstiden, dvs. den period verksamheten eller intagningen i fråga varar (43 kap. 10 § SFB). Begränsningen gäller endast den skyddstid under vilken skadan har inträffat och inte till exempel en senare repetitionsutbildning. Om en skada visar sig först efter skyddstidens slut betalas inte sjukpenning ut enligt reglerna om statligt personskadeskydd för den dag då skadan inträffade.

15.2 Preskription

För att ersättning ska kunna betalas ut måste ansökan göras inom sex år. När det gäller begravningshjälp räknas tiden från dagen för dödsfallet. Har den försäkrade haft kostnader på grund av en skada måste han eller hon begära ersättning från försäkringen inom sex år från den dagen då han eller hon betalade beloppet (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 42 kap. 6 § SFB).

När det gäller sjukpenning och livränta räknas tiden från den dagen ersättningen avser. Det innebär att dessa förmåner inte kan betalas för längre tid tillbaka än sex år från ansökningsdagen (43 kap. 8 § SFB med hänvisning till 42 kap. 6 § SFB).

Läs mer
I vägledning 2005:1 *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar* kan du läsa om när en ersättning preskriberas på grund av att den inte har tagits ut i tid.

15.3 Preskription för efterlevandelivränta

Vid dödsfall som inträffat efter den 31 oktober 2012 får efterlevandelivränta lämnas utan ansökan. För äldre dödsfall kan barnlivränta endast betalas för två år före ansökningsmånaden. Omställningslivränta kan betalas för tre månader före ansökningsmånaden (88 kap. 10 § SFB med hänvisning till 77 kap. 16 § SFB samt övergångsbestämmelser till SFS 2012:599).

Livränta som betalas till efterlevande med stöd av övergångsbestämmelserna till efterlevande kvinnor betalas för sex år tillbaka även i de fall då den personskada som ger rätt till efterlevandelivränta inträffade efter den 1 januari 1990.

15.4 Rätt till livränta vid institutionsvistelse

Läs mer

I vägledning 2005:1 *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar* kan du läsa om hur livräntan påverkas av en institutionsvistelse och om hur ersättningen ibland kan betalas till en nära anhörig till den försäkrade.

15.5 Minska eller sluta att betala ut ersättning för intagna och omhändertagna

Försäkringskassan får dra in eller sätta ned ersättning om den som har rätt till ersättningen har fått sjukdomen eller skadan vid uppsåtligt brott, som den skadade har dömts för (107 kap. 6 § SFB). Ersättning får även dras in eller sättas ned enligt 110 kap. 52–58 §§ SFB.

För den som omfattas av personskadeskyddet enligt 7 kap. 2 § 3 SFB finns det möjlighet att sätta ned eller dra in ersättning också i andra fall, i situationer när det finns särskilda skäl som talar för det (43 kap. 20 § SFB) Se även avsnitt 3.3.8 Rymning. Den här möjligheten bör tillämpas restriktivt och endast gentemot den skadade och tillämpas därför inte i fråga om ersättning vid dödsfall. (prop. 1976/77:64 s 130).

Bestämmelsen i 43 kap. 20 § SFB gör det möjligt att sätta ned eller dra in personskadeersättningen även om huvudregeln är att ersättning betalas ut. Ersättning bör dock inte betalas ut för varje skada genom olycksfall. Det gäller särskilt när den skadade för sitt eget nöje eller i sitt eget särskilda intresse har framkallat ett olycksfall. Vissa brottsliga gärningar leder inte till åtal när de utförs på en anstalt. Att ersättning för skador som inträffar i samband med en sådan handling eller till exempel under en rymning ska kunna sättas ned eller inte längre betalas ut finns det stöd för i 43 kap. 20 § SFB. Att sätta ned eller att inte längre betala ut ersättning kan också bli aktuellt om skadan har inträffat under en permission som har misskötts. (Jämför prop. 1976/77:64, s. 130).

Om det kommer fram uppgifter som ger skäl till att sätta ned eller att inte längre betala ut ersättning före beslutet om ersättning fattar Försäkringskassan inte beslut om att sätta ned eller att inte betala ut ersättning. Försäkringskassan avslår då anspråket eller beviljar en lägre ersättning.

Exempel

En omhändertagen omkommer till följd av en skada som inträffat i samband med en permission. Skadan berodde på den omhändertagnes försumlighet. Trots det kan begravningshjälp betalas ut.

15.6 Återbetalnings- och anmälningsskyldighet

Läs mer

Bestämmelserna om återbetalningsskyldighet är samma som i 108 kap. 2 § SFB. Du kan läsa mer om återbetalningsskyldighet i vägledning 2024:2 *Återbetalning*.

I vägledning 2005:1 *Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar* beskrivs bestämmelserna om utmätningsförbud.

Utöver vad som står i vägledningen 2024:2 *Återbetalning* gäller följande för statligt personskadeskydd:

Den som har livränta är skyldig att anmäla till Försäkringskassan sådana ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av förmånen (110 kap. 46 och 51 §§ SFB). Se vidare vägledning 2003:4 *Förmåner vid arbetsskada* angående skyldighet att anmäla ändrade förhållanden.

Vid statligt personskadeskydd är 108 kap. 2 § SFB tillämplig. Det innebär att en försäkrad som har beviljats livränta kan bli återbetalningsskyldig om livräntan har betalats ut felaktigt.

Innan Försäkringskassan tar ställning till eventuell återbetalningsskyldighet ska en särskilt utsedd beslutsfattare pröva frågan om den försäkrade har haft rätt till livränta som betalats ut under den tid som återbetalningsskyldighet har aktualiserats. Beslutsfattarens ställningstagande i den här frågan är ett beslut som ingår som ett led i beredningen av återkravsärendet.

16 Beslut hos Försäkringskassan

16.1 Beslut av särskilt utsedd beslutsfattare – särskild beslutsordning

Läs mer
Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* beskriver den särskilda beslutsordningen inom Försäkringskassan med särskilt utsedd beslutsfattare.

Utöver vad som står i vägledningen 2004:7 gäller följande för statligt personskadeskydd:

Beslut i ärenden om statligt personskadeskydd kan antingen fattas av den särskilt utsedda beslutsfattaren eller av försäkringsutredaren. Vem som fattar vilka beslut framgår av Generaldirektörens arbetsordning för Försäkringskassan och Ansvars- och delegationsordning för avdelningen för funktionsnedsättning och varaktigt nedsatt arbetsförmåga (FV).

16.2 Bedöma rätten till förmån

Läs mer
Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* beskriver bland annat varför uppgifter ska dokumenteras och vilka uppgifter som ska dokumenteras. Där finns också ett metodstöd om dokumentationskraven.

Utöver vad som står i vägledningen 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* gäller följande för statligt personskadeskydd:

I samband med bedömningen ska försäkringsutredaren arbetsskador också påbörja sitt förslag till beslut vilket görs i en mall för beslutsbrev. Förslaget till beslut ska utformas i enlighet med riktlinjerna (2005:14) *Att skriva kommuniceringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan* och riktlinjer (2005:13) *Språket i Försäkringskassan*.

Om förslaget är att bevilja livränta ska beloppen beräknas efter att ärendet har kvalitetssäkrats av beslutsfattaren. Försäkringshandläggaren beräknare arbetsskador fyller på förslaget till beslut med text och belopp om livräntans beräkning. Beräkningsuppgifterna dokumenteras i beräkningsmissivet. I regel är det inte nödvändigt att han eller hon också skriver uppgifterna om beräkningen i föredragningsmissivet. Det ska endast handla om uppgifter som beslutsfattaren behöver veta för att kunna fatta beslut. Exempel på sådana uppgifter kan vara att avdrag kommer att ske för utbetald arbetslöshetsersättning eller socialt bistånd, avdrag för utbetald sjukpenning etc.

16.3 Kommunicering med mera

Läs mer
Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* beskriver utförligt vad som gäller för kommunicering, lämna uppgifter muntligt samt anstånd. Där finns också ett metodstöd för hur kommunicering går till och vad man ska ta hänsyn till i olika situationer.

Riktlinjer (2005:14) *Att skriva kommuniceringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan* beskriver hur ett kommuniceringsbrev ska vara utformat.

Utöver vad som står i vägledningen 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* gäller följande för statligt personskadeskydd:

Allt material som har betydelse för beslutet ska kommuniceras vid ett tillfälle. Undantaget är uppgifter om avdrag för utbetald arbetslöshetsersättning eller socialt bistånd, som ”försäkringshandläggare beräknare arbetsskador” i regel kommunicerar för sig.

Det är viktigt att en myndighet använder korrekta och aktuella adresser när den skriver till enskilda (jämför JO:s beslut den 15 april 2025 i dnr 4983-2024 och JO 2020/21 s. 561) För intagna i Kriminalvården ska, i ärenden om statligt personskadeskydd, relevanta handlingar skickas till Kriminalvården för vidarebefordran till den enskilde. Det är dock viktigt att säkerställa att den enskilde fortsatt befinner sig hos Kriminalvården. I synnerhet när det är fråga om kortare frihetsberövanden, såsom anhållande och häktning, eller om tiden för en längre verkställighet är på väg att löpa ut. Det är därutöver viktigt att säkerställa att den enskilde inte har meddelat Försäkringskassan att denne önskar att post ska skickas till en annan adress. Har den enskilde ett ombud med fullmakt är det ombudet som vi i första hand ska ha kontakt med under handläggningen av ett ärende.

16.4 Beslut

Läs mer

Vägledning 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* beskriver regelverket kring beslutsfattande och motivering och underrättelse av beslut. Där kan du även läsa om avvisning, avskrivning samt när beslut får verkställas.

I riktlinjer (2005:14) *Att skriva kommuniceringsbrev och beslutsbrev i Försäkringskassan* kan du läsa om anteckning av avvikande mening.

Utöver vad som står i vägledningen 2004:7 *Förvaltningsrätt i praktiken* gäller följande för statligt personskadeskydd:

Om det är en beslutsfattare som fattat beslutet är det också hen som skickar beslutet till den försäkrade.

Källförteckning

Lagar

Socialtjänstlagen (2025:400)

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

Förvaltningslag (2017:900)

Socialförsäkringsbalken

Luftfartslag (2010:500)

Lag (2010:449) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser

Diskrimineringslag (2008:567)

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Lag (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Brottsbalken (1962:700)

Lag (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Militärersättningslagen (1950:261)

Förordningar

Förordning (2025:399) om riktålder för pension för år 2031

Förordning (2024:299) om riktålder för pension för år 2030

Förordning (2023:323) om riktålder för pension för år 2029

Förordning (2022:1441) om riktålder för pension för år 2028

Förordning (2021:394) om riktålder för pension för år 2027

Förordning (2019:789) om riktålder för pension för år 2026

Förordning (2015:613) om militär grundutbildning

Förordning (2002:242) om ersättning enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Hemvärnsförordning (1997:146)

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

Förordning (1994:1121) om läkarvårdsersättning

Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

Förordning (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

Förordning (1954:250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse på anstalt, m.m.

Förordning (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring i civilförsvaret

Föreskrifter

Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1977:27) om ersättning för vissa läkarutlåtanden m.m.

Försäkringskassans interna administrativa styrdokument

Riktlinjer (2005:14) Att skriva kommuniceringsbrev och beslut i Försäkringskassan.

Allmänna råd

Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2001:2) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

FÖRARBETEN

Statens offentliga utredningar

SOU 2013:36 Disciplinansvar i ett reformerat försvar

SOU 1976:50 Statligt personskadeskydd

Propositioner

Prop. 2024/25:53 Ny ordning för prövning av ärenden som rör statligt personskadeskydd

Prop. 2009/10:160 Modern personalförsörjning för ett användbart försvar – vissa frågor om Försvarsmaktens personal

Prop. 2008/09:200 Socialförsäkringsbalk

Prop. 2005/06:159 Vissa socialförsäkringsfrågor

Prop. 2002/03:26 Tjänstgöring i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten

Prop. 2001/02:164 Socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse på statens bekostnad

Prop. 2001/02:81 Vissa arbetsskadefrågor m.m.

Prop. 2001/02:11 Bättre villkor för totalförsvarspliktiga

Prop. 1998/99:68 Lag om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten

Prop. 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet

Prop. 1992/93:178 om vissa socialförsäkringsfrågor

Prop. 1976/77:64 om statligt personskadeskydd m.m.

Prop. 1975/76:197 förslag till lag om arbetsskadeförsäkring

Prop. 1954:60 med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring, m.m.

Prop. 1927:179 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring

Domar från Högsta förvaltningsdomstolen
RÅ 1995 ref. 75

Domar från Försäkringsöverdomstolen
FÖD mål nr 1497/93

FÖD 1988:29

FÖD 1986:36

FÖD 1983:25

Domar från Kammarrätterna
KRNJ mål nr 3317-08

KRSU mål nr 262-10

Riksdagens Ombudsmän
JO:s beslut den 15 april 2025 i dnr 4983-2024

JO 2020/21 s 561

Försäkringskassans vägledningar
Vägledning (2015:1) Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning

Vägledning (2024:2) Återbetalning

Vägledning (2005:1) Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar

Vägledning (2004:7) Förvaltningsrätt i praktiken

Vägledning (2004:5) Sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid.

Vägledning (2003:4) Förmåner vid arbetsskada

Vägledning (2001:7) Omprövning och överklagande av Försäkringskassans beslut

Vägledning (2001:3) Offentlighet, sekretess och behandling av personuppgifter